

הַדָּשׁ IJAR הַחֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ SIVAN

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Před pětadvaceti lety navštívil prezident Václav Havel poprvé Stát Izrael.
K článku na stranách 8–9. Foto archiv Kfar Masaryk.

TRESTNÍ OZNÁMENÍ

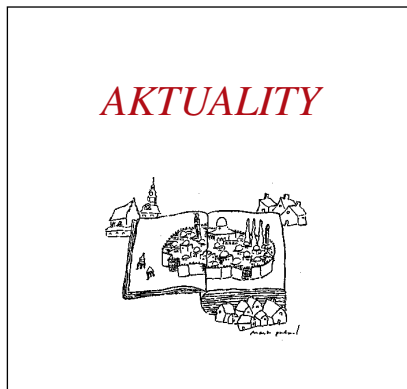
Takzvanou hilsneriádu spojenou se 116 let starou vraždou Anežky Hružové, která vyústila do největší protizidovské kampaně na českém území během 19. století, se stále snaží zneužívat představitelé ultrapravice. K symbolickému hrobu zavražděné dívky v Polné na Jihlavsku umístili 31. března protizidovsky laděný text. Současně uveřejnili na internetu o své návštěvě Polné zprávu, která je nepokrytě antisemitská. Federace židovských obcí v ČR, která má podle svých stanov úkol a povinnost „aktivně bránit židovskou pospolitost proti všem projevům antisemitismu, rasismu, xenofobie, nacismu, fašismu či jakékoli diskriminaci“, podala v této souvislosti trestní oznámení, ze kterého citujeme:

Oznamovatel má důvodně podezření, že autor článku s názvem „Národní demokracie v Polné! S Erikem Sedláčkem a Pavlem Kamasem po stopách Anežky Hružové“, který je s datem 2. 4. 2015 veřejně přístupný na internetové stránce <http://narodni-demokracie.cz/narodni-demokracie-v-polne-s-erikem-sedlackem-a-pavlem-kasem-po-stopach-anezky-hruzove/> a který je podepsán pouze značkou ND, svými tvrzeními naplnil zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu podle ust. § 355 trestního zákoníku hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob v jednočinném souběhu s trestným činem podle § 356, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.

Autor článku se podle názoru oznamovatele dopouští hrubě urážlivého projevu, způsobem znevažujícím jednotlivé národy, rasy i náboženství jasně vymezených skupin obyvatel České republiky. Tímto svým jednáním, které zcela přesně odpovídá obecně známým jednáním a názorům obdobných nedemokratických hnutí, autor projevuje lítost nad tím, že „židovská otázka nebyla dosud uspokojivě vyřešena“. A v historickém kontextu domnělé a neprokázané rituální vraždy v Polné poukazuje na „nutnost řešení židovské otázky“.

Podle názoru oznamovatele tak má předmětný článek jednoznačně antisemitský obsah. Antisemitismus je hnutí, které svým obsahem je doktrínou, ve svých záměrech směřující k potlačení práv a svobod určité skupiny lidí, v tomto případě židů.

Oznamovatel se rovněž domnívá, že jednání spočívající v účasti na jakémsi

vzpomínkovém setkání a doplnění informační tabulky ze strany osob Erika Sedláčka, Pavla Kamase, Adama B. Bartoše a Ladislava Zemánka, z nichž poslední dva jsou rovněž „podepsáni“ i pod shora uvedeným prohlášením, v sobě zřejmě rovněž obnáší jednání naplňující skutkovou podstatu trestných činů shora uvedených, tím spíše, že tito účastníci tuto nenávistnou propagandu považují za „věrněji odrážející skutečný stav věcí“.

S ohledem na fakta výše uvedená žádá oznamovatel orgány činné v trestním řízení, aby podle § 158 a § 159 trestního řádu toto trestní oznámení prověřily. *jd*

JOM HA-ŠOA 2015

Pamětní den obětí holocaustu, připomínaný 27. dne židovského měsíce nisan, letos připadl na 16. dubna. Datum tohoto výročí se vztahuje k povstání Židů ve varšavském ghettu. V sedmi českých městech si díky aktivitě Institutu Tereziánské iniciativy připomněli památku těch, kteří byli zavražděni v koncentračních táborech nebo jinak ztratili svůj život v období šoa. Jména obětí holocaustu četli občané v Praze, Brně, Kolíně, Kutné Hoře, Olomouci, Liberci a Sušici. Letos vydal Institut Tereziánské iniciativy navíc materiály k tématu „Návrat českých a moravských Židů a Romů z koncentračních táborů v roce 1945“.

Veřejného čtení jmen v Praze i dalších českých a moravských městech se účastnily též osobnosti veřejného života a také zástupci židovské a romské komunity. *ztis.cz*

DALŠÍ ČEŠTÍ SPRAVEDLIVÍ MEZI NÁRODY

V předvečer Dne uctění památky obětí holocaustu, tedy ve středu 15. dubna, udělil velvyslanec Státu Izrael v ČR potomkům Anny a Vincenta Bohatých,

kteří zachránili během holocaustu židovské děvčátko, titul Spravedlivý mezi národy in memoriam. Rodina Bohatých patřila mezi volyňské Čechy a židovskou dívkou Mindlu Švarcovou chránila nejdříve před nacisty a pak i před banderovci. Rodina se po válce vrátila do Československa a Mindlu si jako schovanku vzali s sebou a pomohli jí postavit se na vlastní nohy. Mindla Švarcová se prodala jako Emilie Sobotková a měla tři dcery. Celkově bylo titulem Spravedlivý mezi národy oceněno 115 Čechů.

ztis.cz

NADACE ŽOP

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2015. Témata: obnova a ochrana židovských movitých i nemovitých památek; podpora činností židovských organizací a spolků; rozvoj židovských tradic; vzájemné poznávání židovských komunit a okolního světa a odstraňování předsudků.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Druhý termín uzávěrek je stanoven na 30. 6.

Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadace-zovp@volny.cz na www.kehilaprag.cz, záložka Nadace ŽOP-dokumenty nebo u Jany Kosákové, tel: 222 311 570.

jk

OBSAH

- Revitalizace II končí 3**
- Sidry na tento měsíc 4–5**
- Aby dům žil svým životem**
- rozhovor s Moše Safdiem 6–7**
- Tenkrát v Izraeli: 25 let od návštěvy**
- prezidenta Václava Havla 8–9**
- Obnovený Nový chrám – Jeruzalémská**
- synagoga a její expozice 10–11**
- Architektura s lidskými rozměry**
- Projekty Moše Safdieho 12–13**
- Happy End – Hra o smrti se zpěvy**
- a tancem v pražském Rokoku 14–15**
- O izraelském zdravotnictví 15**
- Tadeusz Gajcy – Tři básně 16–17**
- Sestra Singerů – O románu Debora**
- od E. Singer Kreitmanové 18–19**
- Čisáři Atlantidy a Velká válka 19, 23**
- Za Petrem Skoumalem 20**
- Izrael: Debatu určuje šoa 21**
- Výběr z českých médií 22**
- Kalendárium 23**
- Kulturní pořady, zprávy,**
- informace 24–26**
- Zprávy z obcí 27**
- Zprávy ze světa 28**

V letošním únorovém čísle *Roš chodeš* vyšel článek *Revitalizace nekončí*, ve kterém jsme informovali o tom, že ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) vyhovělo žádosti Federace židovských obcí a přidělilo jí grant pro druhé kolo Revitalizace židovských památek v ČR ve výši 158 milionů Kč. Projekt byl opět koncipován jako síťový, to znamená, že se měl realizovat současně na více místech republiky. Bylo do něj zařazeno šest památkově chráněných objektů ve vlastnictví FŽO nebo některé ŽO: synagogy v Polici u Jemnice, v Písku, Čáslavi, Neveklově a Rychnově nad Kněžnou a rabínský dům v Plzni.

Časově byly podmínky ještě náročnější než v rámci Revitalizace I dokončené v roce 2014, která zahrnovala celkem patnáct památkových objektů. Tentokrát totiž mělo být všechno postaveno, zrestaurováno a nainstalováno během jednoho jediného roku 2015. Času na vlastní práci bylo ale ještě méně – teprve v lednu 2015 bylo totiž možné při dodržení všech pravidel vypsát první a hlavní výběrové řízení na dodavatele stavební a restaurátorské části projektu. Zadavatel, kterým je FŽO, udělal všechno pro to, aby se záchrana dalších šesti významných židovských památek mohla uskutečnit. V krátkém čase připravil a podal žádost, zajistil dokončení všech projektů až po stavební povolení, byly navrženy stálé expozice a kontaktování příslušných odborníků. Stálo to hodně práce a také dost peněz, ale představa, že šest cenných židovských památek bude po desetiletých obnoveno a stane se opět ozdobou obcí, ve kterých se nacházejí, pomáhala překonat všechny komplikace. Po schválení žádosti a přidělení grantu FŽO ihned vypsala otevřené výběrové řízení na dodavatele staveb včetně restaurátorských prací, jak to pravidla dotace vyžadují. Do soutěže se přihlásily čtyři stavební firmy, jediným hodnotícím kritériem – opět podle striktního požadavku pravidel – byla výše nabídkové ceny.

Přes to byla FŽO nucena rozhodnutím řídicího týmu projektu z 9. dubna výběrové řízení zrušit a vyrozumět MMR o skutečnostech, které mu znemožnily přidělení grantu využit.

CO SE STALO

Den poté, co byly 23. února otevřeny obálky s nabídkami a oznámena výše

nabídkových cen, byly FŽO doručeny námítky proti zadávací dokumentaci. Podala je stavební firma Avers, spol. s r. o. (Tady je třeba upozornit na jednu věc: Avers se do soutěže nepřihlásil, neúčastnil se prohlídky objektů, jak to učinili přihlášení uchazeči, ani nežádal zadavatele ve stanovené lhůtě o dodatečné informace.) Zadavatel (FŽO) stěžovateli v termínu odpověděl a námítky, které Avers vznesl, vyvrátil a odmítl. Přípravě výběrového řízení FŽO věnovala veške-

ho hlediska minimálně osm, spíše však devět měsíců. Toho by se tak tak dosáhlo, pokud by výběrové řízení proběhlo normálně. Za současné situace, kdy se čeká na rozhodnutí ÚOHS, by stavební práce mohly být zahájeny nejdříve v polovině června, spíše pak asi až v průběhu července. Na vlastní stavební činnost by tak zbylo v nejlepší případě šest, pravděpodobně však jen pět měsíců. A v této lhůtě se stavby za dodržení technologických postupů v závazných termínech dokončit prostě nedají.

REVITALIZACE II KONČÍ

Podivný konec jednoho projektu

KOMU BYLA ZPŮSOBENA ÚJMA

Když Avers svůj návrh a stížnost Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže podával, nemohl

rou péči a jeho podobu opakovaně konzultovala s odborníky z MMR. Nato Avers 16. 3. podal Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) návrh na zahájení řízení o přezkoumání úkonů zadavatele a návrh na vydání předběžného opatření se zákazem uzavření smlouvy. Dne 19. 3. oznámil ÚOHS zahájení správního řízení a dne 8. 4. bylo zadavatelé doručeno předběžné opatření se zákazem podpisu smlouvy s vybraným dodavatelem.

V odůvodnění Avers uvádí že: *měl zájem podat v tomto zadávacím řízení nabídku a měl zájem na získání a plnění této veřejné zakázky. Uvedenými pochybeními zadavatele byla stěžovateli způsobena újma spočívající v krácení práv stěžovatele na účast v zadávacím řízení, a to zásada transparentnosti, rovného zacházení a zákazu diskriminace i další ustanovení ZVZ a obecně závazných právních předpisů. Tak vznikla újma na právech stěžovatele spočívající ve ztrátě obchodní příležitosti plnit tuto veřejnou zakázku pro zadavatele.*

Poté se FŽO obrátila na MMR s dotazem, zda je možné posunout termín dokončení o čas, který si ÚOHS vyhrazuje na posouzení dodaných stížností, tedy o dva až tři měsíce. To podle vyjádření ministerstva podmínky přidělení dotace neumožňují, jedná se totiž z velké části o peníze z evropských fondů, které je nutno vyčerpat do konce letošního roku nebo vrátit do EU. Potom už přišly ke slovu prosté kupecké počty. Podle odborného posudku projektantů vyžaduje stavební část projektu z technologické-

nevědět, že tím celý projekt likviduje. Co jej k takovému postupu vedlo, je těžko říci. Zřejmě mimo jiné i tristní právní situace, za které se veřejná výběrová řízení odehrávají a která k takovému postupům dává možnosti. Například: pokud si chce na průběh výběrového řízení stěžovat firma, která se ho účastní, musí složit u ÚOHS kauci stanovenou procentem z nabídkové ceny – v našem případě by taková částka dosáhla přibližně jeden milion tři sta tisíc Kč. Kauce propadne státu, je-li stížnost posouzena jako bezdůvodná. Pokud ale stížnost podá firma, která se výběrového řízení neúčastní, složí pouze sto až dvě stě tisíc. To je pak radost, pochopitelně ve veřejném zájmu, stížnosti podávat. Také praxe, která nutí zadavatele vypisovat jedno výběrové řízení na stavební práce i na restaurování s nejnižší nabídkou jako praktický jediným kritériem, je podivuhodná. Výše nabídky jako jedině kritérium, ignorování kvalifikovaných odhadů reálných nákladů... Ale to jsme se už dostali daleko.

Firma Avers, spol. s r. o., si stěžuje, že jí byla způsobena újma spočívající ve ztrátě obchodní příležitosti plnit tuto veřejnou zakázku pro zadavatele. Jedno je evidentní: újma byla způsobena jinde a někým jiným. Běží tady o újmu na úkor záchrany židovských památek, které celá desetiletí chátraly a které bylo možné rekonstruovat a vrátit do života. A také o újmu na roční práci řady lidí i na nemalých finančních prostředcích, které FŽO spolu s ŽO Praha a ŽO Plzeň na přípravu projektu vynaložily.

JIRÍ DANÍČEK

BEMIDBAR (3M 1,1–4,20)**Nekonečný příběh**

Bemidbar pokračuje v příběhu, který jsme opustili na konci Šemot ve chvíli, kdy Židé vytvořili svatostánek, který zasvětili první den nisanu, téměř rok po odchodu z Egypta. Nyní, o měsíc později, v první den dalšího měsíce jsou připraveni pokračovat v cestě – ze Sinaje k Zaslíbené zemi.

Nicméně zde ve vyprávění nastává zvláštní pomlka. Než se Izraelité skutečně dají do pohybu (4M 10,33), uplyne deset kapitol. Nejprve nastane sčítání lidu; pak přijde řada na popis uspořádání kmenů kolem Ohel moed, Stanu setkání. Poté čteme dlouhý výčet členů synů Leviho, jejich rodin a jejich úkolů, načež následují zákony čistoty v táboře, zákony o ženě podezřelé z nevěry a o slibu odříkání, nazírovi. Za těmi nás čekají zdoluhavé pasáže, které popisují poslední přípravy před cestou. Teprve potom se Židé vydají na cestu. Otázka zní: k čemu byly dobré všechny ty zdánlivé odbočky?

Je snadné vnímat Tóru jako vyprávění příběhů, do nichž jsou vložena různá příkázání. Z takového pohledu je Tóra jen historie plus zákon. Toto se stalo, takové jsou zákony, které musíme dodržovat, a mezi příběhy a zákony existuje vztah – někdy je zřejmý, někdy méně čitelný.

Ale Tóra není jen historie a sled událostí. Tóra je o pravdách, které se zjevují v průběhu času. To je jeden z velkých rozdílů mezi starověkým Izraelem a Řeckem. Starověké Řecko hledalo pravdu tím, že se zabývalo přírodou a poznáním. Ze zkoumání přírody vznikla věda, z úvah o poznání filosofie. Starověký Izrael našel pravdu v historii, v událostech a v tom, co nám o nich řekl Hospodin. Věda je o přírodě, judaismus je o lidské povaze, a v tom tkví velký rozdíl. Příroda neví nic o svobodné vůli, vědci někdy popírají i samu její existenci. Ale lidstvo se rozvíjí na základě svobody: jsme tím, čím chceme být. A právě tato skutečnost zrodila drama, k němuž je celá Tóra jen komentářem: jak může svoboda existovat v souladu s řádem? Naše drama má pět aktů.

První akt se odehrává v knize Berešit 1–11: Hospodin stvoří a uspořádá vesmír a z prachu lidí, které oživí vlastním dechem. Jenže lidé zhřeší: nejprve Adam a Eva, poté Kain, pak generace potopy. Zemi zaplaví násilí. Bůh způsobí potopu a pak na základě smlouvy s Noem začne znovu. Lidé však opět zhřeší – tentokrát tím, že budují babylonskou věž. A tak Hospodin začne zase znovu a snaží se nalézt vzor, který by ukázal světu, co

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Mojžiš přijímá desky s Desaterem. Marc Chagall.

znamená žít ve věrném vztahu s Bohem. Tento vzor nalézá v Abrahamovi a Sáře.

Druhý akt sledujeme v Berešit 12–50: Nový řád se zakládá na rodině a věrnosti, lásce a důvěře. Jenže i tentokrát nastávají problémy: napětí mezi Ezauem a Jakobem, mezi Jakobovými manželkami Leou a Rachel a mezi jejich dětmi. Deset Jakobových synů prodá jedenáctého, Josefa, do otroctví. Proviní se tak na jeho svobodě a následuje katastrofa – hladomor, kvůli kterému odchází Jákobova rodina do vyhnanství v Egyptě. Zde jsou všichni zotročeni. Hospodin se chystá začít znovu, ale už ne jen s rodinou, ale s celým národem, jímž se Abrahamovy děti staly.

Třetí akt se odehrává v knize Šemot: Bůh zachrání Izraelity z Egypta, podobně jako dříve zachránil Noema před potopou. Stejně jako uzavřel smlouvu s Noem (a pak s Abrahamem), učiní ji nyní na Sinaji. Tato smlouva je mnohem obšáhlejší než ty předešlé. Jedná se o detailně propracovaný program společenského

řádu založený na zákonu a spravedlnosti.

Lidé ho ovšem opět poruší: pouhých čtyřicet dní po zjevení na Sinaji stvoří zlaté tele. Hospodin hrozí, že celý národ zničí a začne znovu jen s Mojžíšem. Zkáze Židů zase zabráni jen Mojžíšova úpěnlivá prosba. Hospodin poté nastoluje nový řád.

Čtvrtý akt se z velké části zabývá tímto novým pořádkem: táhne se od Druhé knihy Mojžíšovy (Šemot) přes celou Třetí knihu (Va-Jikra) a prvních deset kapitol Čtvrté knihy (Bemidbar). Nový řád se vyznačuje tím, že Hospodin už není jen stvořitelem a dárcem zákonů, ale usadí se přímo mezi lidmi v táboře. Kvůli tomu se koná stavba miškanu, která probíhá poslední třetinu Šemot, a kvůli tomu jsou nastoleny zákony čistoty, svatosti, lásky a spravedlnosti, které jsou zahrnuty do slova v celé Třetí knize. Teprve poté se mohou Izraelité vydat na další putování.

Dlouhý úvod na počátku Bemidbar je nutný k tomu, aby byl v táboře vytvořen smysl řádu. Jako by Hospodin chtěl Židům říci: Podívejte se, jak má vypadat pořádek! Každý člověk má své místo: v rámci rodiny, kmenu i národa. Každý byl započítán a s každým se počítá. Střežte a chraňte si tento pořádek, neboť bez něj se do Zaslíbené země nedostanete, nevybojujete bitvy a nevytvoříte spravedlivou společnost!

Jenže jak sledujeme v knize Bemidbar, Izraelité se znovu stanou sami sobě svými nejhoršími nepřáteli. Stěžují si na špatné jídlo, Miriam a Aron nasazují na Mojžíše. A pak nastane znovu katastrofa: selhání zvědů a zjištění, že demoralizovaní lidé ještě nejsou připraveni na svobodný život. A Hospodin znovu hrozí, že Židy zničí, znovu se obrací na Mojžíše a Mojžiš opět zachraňuje situaci. Bůh rozhodne, že učiní další pokus – ale tentokrát s další generací a novým vůdcem. Kniha Dvarim začíná Mojžíšovým úvodem k **pátému aktu** – ten se však odehraje až za vlády jeho následovníka Jehošuy.

Není žádná náhoda, že Kniha Bemidbar se obvykle začíná číst před svátkem Šavuot. Hospodin nám nikdy nepřestane připomínat, že hlavní výzvou, které lidé vždy a všude čelí, je problém, jak sladit svobodu a řád. Není to těžké – stačí jen správná volba: poslouchat Boží zákony, jež byly darovány po potopě celému lidstvu a Izraeli po východu z Egypta. Jinak nás pohltí vláda síly, v níž, jak řekl Thukydidés, silní dělají, co chtějí, a slabí trpí, neboť jim nic jiného nezbývá.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila Alice Marxová.)

ČTYŘICET OSM STUPŇŮ K MOUDROSTI

Lidé mi tu často radí, jak si mám zlepšit češtinu. Tyto rady lze shrnout ve známou větu z *Výroků otců*, *Pirkej avot* (2,5): „Neříkej, budu se učit, až budu mít více času. Možná, že už nikdy nebudeš mít čas.“

Ačkoli se mi dostává mnoha poželhaných příležitostí, jak si zlepšit češtinu, neumím ji dobře právě proto, že si na studium nedokážu udělat dost času.

V tomto ročním období, kdy se dny prodlužují, máme více času začít po každém šabatě po mincha číst zmíněné *Výroky otců*. Učíme se v nich, jak se chovat k ostatním, o morálce a moudrosti, o lidské povaze, integritě a víře.

Studium těchto textů nám pomáhá v důležitém období vývoje a soustředění na vlastní skutky, v době příprav na Šavuot. Četba *Výroků otců* se kryje s počítáním omeru, s nímž začínáme druhého dne Pesachu. Všichni si asi přejeme něco zlepšit, alespoň jedinou věc – a toto 50denní období je pro nový start ideální. V šesté kapitole *Výroků* čteme: „k Tóře vede čtyřicet osm stupňů“ (6,6). Následuje výčet všech kroků studia, které vedou ke skutečnému osvojení si látky. Každého dne omeru se tedy můžeme současně soustředit na jeden aspekt učení. Jedním z nich je „pozorný poslech“, v hebrejštině „šmiat be ozen“, doslova „poslech svými ušima“.

Spousta lidí nedokáže pozorně poslouchat. Neposlouchají, co jim druzí říkají, a myslí si, že jen oni mají pravdu. Když nejsme schopni naslouchat ostatním, omezujeme sami sebe a nikdy se mnoho nenaučíme. Období před Šavuot by mělo být spokojené, ale je smutné. Rabíni nás učí, že v této době zemřelo na záskrt 24 tisíc žáků rabiho Akivy jako trest za to, že si navzájem nedokázali projevovat úctu, jinými slovy – nedokázali si naslouchat. Ačkoli to byli velmi snaživí a učení studenti, chyběla jim schopnost „poslechu“, každý z nich byl uzavřen jen ve vlastním výkladu Písma a celá generace neuměla pochopit příslušná ponaučení, neboť se nemožla dorozumět.

Během času mezi Pesachem a Šavuot můžeme přemýšlet o svých selháních a o tom, proč k nim dochází. Kvůli nedostatku času? Nebo motivace? Když si přečteme „čtyřicet osm stupňů“, pochopíme, co všechno musíme dělat, abychom něčeho smysluplného dosáhli. „Kdy, když ne teď?“ A prosím, mluvte na mě česky!

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – květen 2015

Staronová synagoga

1. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
2. 5.	sobota	ACHAREJ–KEDOŠIM 3M 16,1–20,27 hf: Am 9,7–15 mincha – perek 3 konec šabatu	19.50 hodin 21.18 hodin
3. 5.	neděle	PESACH ŠENI	
7. 5.	čtvrtek	LAG BAOMER	
8. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
9. 5.	sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Ez 44,15–31 mincha – perek 4 konec šabatu	20.00 hodin 21.31 hodin
15. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
16. 5.	sobota	BEHAR–BECHUKOTAJ 3M 25,1–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 mincha perek – 5 konec šabatu	20.15 hodin 21.44 hodin
17. 5.	neděle	DEN JERUZALÉMA	
19. 5.	úterý	Roš chodeš sivan	
22. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
23. 5.	sobota	BEMIDBAR 4M 1,1–4,20 hf: Oz 2,1–22 mincha – perek 6 a maariv konec šabatu, předvečer Šavuot	20.30 hodin 21.56 hodin
24. 5.	neděle	1. den ŠAVUOT mincha a maariv	19.30 hodin
25. 5.	pondělí	2. den ŠAVUOT MEGILAT RUT MAZKIR mincha a maariv konec svátku	11.00 hodin 20.45 hodin 21.59 hodin
29. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
30. 5.	sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 mincha perek – 1 konec šabatu	20.40 hodin 22.06 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Páteční večerní bohoslužby zde budou 1. 5. a 15. 5. vždy v 19.25 hodin.

Mazkir o Šavuot 25. 5. bude v 10.45 hodin.

Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

*V neděli 24. 5. od 18.00 hodin proběhne v Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1)
oslava svátku Šavuot.*

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.

ABY DŮM ŽIL SVÝM ŽIVOTEM

Výběr z rozhovorů s architektem Mošem Safdiem

Architekt **MOŠE SAFDIE** se narodil roku 1938 v Haifě. V patnácti letech se přestěhoval s rodiči do Kanady. Vystudoval architekturu na McGillově univerzitě v Montrealu a proslavil se už v mládí jako tvůrce bytového komplexu Habitat 67. Dnes pracuje po celém světě, jeho studio má kanceláře v Bostonu, Torontu, Jeruzalémě, Šanghaji a Singapur. Podrobný text o Safdieho životě a práci naleznete na stranách 12 a 13. Následující řádky tvoří montáž z několika rozhovorů (publikovaných na internetu či přístupných na YouTube), v nichž architekt hovoří o své práci a problémech, které pokládá pro podstatu architektury za zásadní.

Pane Safdie, co pro vás znamená architektura?

Architektura je navrhování a vytváření okolí, v němž žijeme. Je to vytváření přístřeší a životních podmínek v nejširším slova smyslu.

Architektura ovlivňuje kvalitu našich životů, v praktickém i spirituálním smyslu. Když navrhujete školu, asi budete brát v úvahu, že by to měla být budova, která by inspirovala k učení, kde by se děti i učitelé cítili spolu dobře; když navrhujete kulturní centrum, chcete, aby to bylo krásné místo s dobrou akustikou a dobrým světlem, kam chodí lidé na koncerty a představení a které je současně oslavou veřejného života, a tak dále. Architekt musí zkrátka pochopit, k čemu má budova sloužit, jak říkal Louis Kahn – čím chce ten dům být. Musí také samozřejmě chápat, z jakých materiálů a jak stavět, rozumět udržitelnosti budov, jak co nejúčinněji využít energii, zdroje, materiály. A já chápu architekturu také jako hledání podstaty místa, kde se má stavět.

Největší potěšení architekta je, když vidíte, že dům, který jste navrhl, žije svým vlastním životem. Když do něj přijdete za rok a vidíte, že lidé jsou v něm šťastní, že je nějak obohatil, že se v něm mají dobře – a když ho ještě pochválí, tak to je úplná pohádka.

Jak vznikl váš projekt Habitat 67?

Shodou šťastných náhod. Kanadská vláda tehdy zavedla program, aby se jeden stu-

dent z každé školy architektury v zemi jel podívat na to, jak se stavějí domy, do Spojených států. Já měl to štěstí, že jsem mohl jet roku 1959. Jenže jsem tam viděl hlavně byty ve výškových budovách, ve kterých nechtěl nikdo bydlet, kde bujelo násilí a lidé tu nebyli šťastní. Mezitím postavil Le Corbusier L'Unité d'Habitation v Marseille, a vypadalo to, jako by zradil

Moše Safdie v jeruzalémské čtvrti Mamilla. Foto Kobi Kalmanovitz, 2010.

všechny hodnoty, které vyznával ve 20. a 30. letech: byla to obrovská kompaktní budova, která neměla žádné vlastnosti domu ani města. A tak jsem si řekl, že ve své diplomové práci zkusím vymyslet odlišný způsob bytového bydlení, a hlavně: aby každý obyvatel domu měl svou zahrádku. Začal jsem s tím jako student.

Pak se na mě zase usmálo štěstí: dostal jsem za úkol navrhnout pavilony pro světovou výstavu EXPO 67 a já navrhl, aby se můj projekt postavil jako součást kanadské expozice na výstavě. A kanadská vláda překvapivě souhlasila a dala mi na realizaci peníze, což byl zážrak, který by se asi dnes nekonal. Oni svěřili takový megaprojekt pětadvacetiletému klukovi, který ještě nic nepostavil!

Tématem dneška je slovo „globální“. Vy pracujete po celém světě – jaký vliv na vaše návrhy mají nesmírné kulturní rozdíly různých míst?

Pojem „globální“ představuje paradox. Pracujeme sice po celém světě, globálně, ale ze všeho, co se učím o architektuře, vyplývá, že musíme hledat to, co je individuální, a skrze tato specifika jsme schopni vytvořit architekturu, která se pro určité místo hodí. A výrazem „hodí“ mám na mysli celou škálu vlastností: aby budova vyhovovala místnímu klimatu, krajině, aby zapadla do lokální tradice stavební technologie a konstrukce, aby byla v souladu s historií a dědictvím místa tak, jak je zařité v lidské paměti.

Spousta architektů sice pracuje globálně, ale s tradicí to nejde dohromady. V tradičním smyslu rozuměla specifič-

nosti místa nejlépe místní, domácí architektura – lidé, kteří často neměli žádné odborné školy, ale vytvářeli s použitím místního stavebního materiálu nádherné budovy, jejichž výraz čas ještě obohatil.

Dnes se většina z nás neucí, aby vnímala specifčnosti, ani k tomu není ochotna. Po celém světě vidíme architektury, kteří místní tradici neznají. Jsou mezi nimi vzácné výjimky a doufám, že k nim patřím. Připravilo mě na to mé zázemí: vyrostl jsem v jedné kultuře, pak jsem se přestěhoval do jiné, a tak jsem věnoval hodně času přemýšlení, co se změnilo, a architektura k tomu rozhodně patřila. Myslím, že ještě potrvá, než architekti, kteří pracují na místech, která neznají, se skutečně soustředí na to, aby zkoumali, co tam patřilo.

Architekti by tedy měli mít cit pro místní podmínky, ale potíže působí i klienti, kteří mají v hlavě jen jedinou

myšlenku, a tou je „úspěch“. Jak potom jednat s takovým zákazníkem?

Tohle platí v kulturně se rozvíjejících zemích s vyspělou technologií. Když dojde na urbanizaci, zákazníci mají sklon hledat v architektuře něco jiného, než čím je, což, co vytváří „image“ země, a tento obraz by měl vypovídat o rozvoji. Rozvoj je spjat se současnou, modernistickou a vyhledávanou stavbou – nikoli s něčím místním a zvláštním.

Mám zkušenost s obojím. V indickém Paňdžábu jsem navrhoval Khalsa Heritage Memorial Complex a někteří lidé tam vyžadovali jen to, co znali, tedy budovy ve stylu chrámu. V současnosti pracuji s několika architekty na projektu na Blízkém východě – někteří z nich navrhnou napodobeniny středověké muslimské architektury, jiní budovy, které jdou proti veškerému klimatickému i kulturnímu kontextu. Jedná se o skutečně závažné otázky a týkají se jak zákazníků, tak architektů.

Mohou architektura a městské plánování a design vést lidi k tomu, aby si více vážili veřejného prostranství?

Zeptal bych se takto: může architekt působit jako vzdělávací impulz? Určitě! Ať stavíte dům ve Spojených státech nebo v Indii, vychováte lidi stejně, třeba jinými prostředky. Když pracujete na muzeu, můžete lidem ukázat hodnotu denního světla, protože většina lidí si myslí, že světlo je pro umění škodlivé. Musíte uvážit námitky klientů, ale prosazovat svůj názor, musíte vést dialog.

Projekty, o které jsem sváděl největší boje, byly nakonec ty nejpovedenější. V centru Jeruzaléma jsem navrhl čtvrt Mamilla a trvalo čtyři roky, než ji postavili. Developer žádal klimatizaci a já řekl ne, to nemůžete: prostory musejí být otevřené do ulice. Jestliže zavedete klimatizaci, uzavřete je, zprivatizujete je. A pak sem nepřijdou arabští zájemci ani pobožní Židé. Když je necháte otevřené, budou součástí ulice. A funguje to. Když jste o něčem opravdu přesvědčen, musíte za to bojovat.

Přesvědčení. Myslíte právě to, když říkáte, že architektura by měla mít své společenské, ekonomické či politické vyjádření?

Architektura by měla obsahovat společenské přesvědčení. Váš návrhářský proces musí být poučený, není to ani tak vyjádření jako výsledek. Musíte být so-

ciálně ostražití a reagovat na problémy tak, jak je chápete. Myslím tím i ty ekonomické: pokud stavíte pro určitou skupinu a vytvoříte něco, co si nemůže dovolit, tak k čemu to je? A když stavíte v zemi, kde není zvykem se o domy příliš starat, a navrhnete budovu, která vyžaduje údržbu, tak jaký to má smysl?

Habitat vznikl roku 1967. Tím, jak reagoval na potřeby městské husté zástavby a nutnost poskytnout bydlení stále více lidem, to byl jasnozřivý projekt. Teď už nás je sedm miliard, dvakrát více než tehdy, a dvě třetiny lidí žijí ve městech. Jaké poučení z Habitatu plyne pro obří metropole? Jak dokážeme, aby se ve městech, jako jsou Lagos nebo Mexiko, dalo žít?

Habitat ukázal, že o výstavbě bytů lze uvažovat jiným způsobem. Každý, kdo ho navštívil, vykřikl: „Tady bych rád bydlel!“ Ale následujících třicet let jsme nedokázali postavit jediný další Habitat – kvůli penězům, předpisům, odporu. Pak nastaly časy, kdy víra v architektonické myšlení zmizela. Nastalo období postmodernismu a dekonstruktivismu, ale kruh se uzavírá a dnešní studenti se o Habitat a jeho filosofii znovu zajímají. Bydlení, urbanismus a vysokou hustotu obyvatel ve městech jsme dlouho zanedbávali, ale teď se opět dostává do centra pozornosti. Myslím, že Habitat ještě svou šanci dostane.

Těžko lze mluvit o mezinárodní architektuře a nezmínit mezinárodní styl – funkcionalismus...

K tomu mohu říci mnoho, protože jsem vyrůstal v Haifě a v Tel Avivu, bílých funkcionalistických městech. Tímto stylem nastala nová kapitola v pohledu na architekturu, ale nevznikla s cílem, aby zahájila nějaký „mezinárodní styl“. Multifunkční prostory, to, jak se zacházelo s plochou – to se ve středomořských městech uplatňovalo zcela podle domácí potřeby. Jako „mezinárodní styl“ to označil Philip Johnson, ničitel architektury, který se nesoustředil na podstatu funkcionalismu spočívající v tom, k jakému prostorovému a urbanistickému uspořádání vybírá, ale pojímal ho stylisticky, jako módu. Mezinárodní styl byl zavádějící termín – ve své nejlepší podobě byl funkcionalismus citlivý k místním podmínkám, byl to evoluční modernismus.

Existuje napětí mezi myšlenkou univerzálního pojetí budov a představou,

že by měl být zachován respekt vůči místní estetice a stylu?

Určitě ano. Dnešní „mezinárodní styl“ vypadá takto: kancelářská budova s prosklenými stěnami a všechny její variace, ať už jsou jakkoli zkroucené, stupňovité, ve tvaru zikkuratu, na tom nesejde. Je to recept na budovu spjatý s určitými představami pokroku. Tyhle budovy můžete postavit celkem levně, ale ekologicky jsou úplně jalové. Ale i takovýhle typ architektury lze přizpůsobit místním podmínkám, což je nejšťastnější řešení. V nejhroších případech – a tady dávám trochu vinu Miesovi van der Rohe a Gordonu Bunshaftovi – se dovede k dokonalosti skleněná kancelářská budova a vyšle se poselství, že právě tohle je „mezinárodní řešení“.

V jaké zemi nejraději pracujete?

V Kanadě. Nalezl jsem tam neuvěřitelné příležitosti, jak uplatnit své nápady. Počínaje Habitatem až po Národní galerii nebo knihovnu ve Vancouveru. Vždycky jsem prosadil svůj názor. Když jsem přišel do Spojených států, mohl jsem pracovat na nádherných věcech pro dobré zákazníky, soukromníky i instituce. Jsem třeba pyšný na soudní budovu ve Springfieldu. Co se týče velkého městského měřítka, mám nejlepší zkušenost ze Singapuru. Takže bych to shrnul: Singapur, Kanada a Spojené státy a Izrael.

Hodně jste působil a působíte v Jeruzalémě, postavil jste tu desítky domů, škol (včetně ješiv), celou městskou čtvrť... Co pro vás práce ve Svatém městě znamenala?

Když chcete pracovat v Jeruzalémě, musíte se dostat do duševního stavu, v němž převládá pokora. Když dosáhnete určité pokory, můžete se začít pokoušet nějakým smysluplným způsobem propojit minulost a současnost. Každý kámen tu je cenný a nějak spojený s dějinami, a proto se každý váš krok může stát ohniskem problémů – domácí politiky, zahraniční politiky, problémů mezi Židy a Araby, mezi Židy a Židy a Araby a Araby, mezi křesťany a křesťany. Musíte být neustále ve střehu a promýšlet každý tah v jeho celistvosti. A ačkoli je Izrael složité místo a zažil jsem si tam své, svou nejvýznamnější kulturní budovu jsem vytvořil právě v Jeruzalémě – památník dětským obětem a Muzeum historie holokaustu pro památník Jad vašem.

Přípravila A. Marxová

TENKRÁT V IZRAELI

Před 25 lety navštívil Václav Havel židovský stát a konal se Světový sjezd Židů původem z Československa v Jeruzalémě

Abychom připomněli atmosféru, která krátce po pádu totality v Československu panovala, i naděje a očekávání, které s ním byly spojené, otiskujeme dva texty, jež z té doby pocházejí. První z nich o Světovém sjezdu Židů původem z Československa byl v úplnosti otištěn ve Věstníku židovských náboženských obcí v červnu 1990. Druhý text, Poselství Václava Havla, pronesené při zahájení výstavy Na křižovatce kultur – historie československých Židů v telavivském Muzeu diaspor 28. dubna, byl zveřejněn v následujícím červencovém čísle, které už mělo hlavní název Roš chodeš a Věstník v podtitulku.

Světový sjezd v Jeruzalémě, který se od té doby už neopakoval, měl jedinečnou atmosféru, danou zejména tím, že se po mnoha letech setkali lidé z nejrůznějších koutů světa s těmi, kteří zůstali za železnou oponou. Celé rodiny byly najednou pohromadě, přátelé z dětství i z lágrů se opět mohli vidět a obejmout.

Je smutné, když si člověk uvědomí, že skoro všichni, o nichž se v článku mluví, už nežijí. Zemřel i prezident Václav Havel, kterého tehdy celý Izrael vítal a zahrnul sympatiemi. Náklonnost to byla vzájemná.

Co z toho všeho zůstalo? Dá se říci, že ledacos, i když už ne v té barevné a bezstarostné podobě, kterou měly události toho jara před 25 lety.

Izrael a Česká republika jsou stále skuteční přátelé a sympatie a pochopení mezi oběma zeměmi není zakotveno v deklaracích politiků, ale v postojích a názorech většiny obyčejných lidí. To dnes v Evropě není bohužel právě běžné.

* * *

SVĚTOVÝ SJEZD ŽIDŮ Z ČESKOSLOVENSKA

Jeruzalém, čtvrtek 26. dubna 1990. Velká kongresová hala Binjanej haima je zaplněna do posledního místa. Světla v sále zhasínají, hovor utichá.

H. Arje, J. Dienstbier, V. Havel, A. Vondra, M. Kňažko a M. Pojar v kibucu Kfar Masaryk 1990.

Hebrejšтина, angličtina, ale hlavně a především čeština a slovenština. Přicházejí čestní hosté. Prezident státu Izrael Chaim Herzog, prezident Československé republiky Václav Havel, starosta Jeruzaléma Teddy Kollek. Dětský sbor Ankor zpívá *Hatikvu*. A potom československou hymnu. Česky. Na tři tisíce účastníků zahájení Světového sjezdu Židů z Československa žijících dnes v Izraeli, USA, Kanadě, Austrálii, mnoha evropských zemích a v neposlední řadě i v Československu povstává a tiše zpívá spolu. Událost, pečlivě a dlouhodobě připravovaná Sdružením Židů pocházejících z Československa (*Hitachdut jocej Czechoslovakia*) se stává skutečností. Světový sjezd je zahájen.

Při jizkor je vzpomenuto všech obětí z řad československého židovstva i těch, kteří se podíleli na práci Hi-

tachdutu v poválečných letech a sjezdu už se nedožili. Předsedovi tohoto sdružení, dr. H. Z. Weiglovi, patří úvodní slovo. Po něm účastníky sjezdu zdraví pan Robert Maxwell, pod jehož záštitou se celá akce koná. Třetím řečníkem je jeruzalémský starosta Teddy Kollek; stručný, vtipný, věcný. O nadějných perspektivách pro vzájemné vztahy obou států i pro československé Židy hovoří prezident Izraele Chaim Herzog. Prezident Václav Havel oceňuje v krátké historické rekapitulaci podíl Židů na evropské

i československé kultuře, připomíná to dobré, co soužití Židů s Čechy a Slováky přineslo, a vyslovuje přesvědčení, že tragické epizody, které toto soužití provázely, patří už definitivně minulosti.

S velkou pozorností vyslechli přítomní i řeč jeho poradce, známého slovenského herce Milana Kňažka, který velmi konkrétně hovořil o situaci na Slovensku a o odpovědnosti Slovenského státu za likvidaci jeho židovských občanů. Odsoudil ty, kteří se

v poválečném období snažili falšovat historické skutečnosti, tendenčně interpretovali podíl slovenských Židů na rozvoji Slovenska a prakticky vymazali vzpomínku na toto soužití z historické paměti národa. Navrhl, aby se zkoumání společné minulosti zúčastnili vedle slovenských historiků i odborníci z Izraele. Závěrem odsoudil všechny projevy antisemitismu a odmítl nacionalismus v jeho negativní a izolující podobě.

Temperamentní vystoupení taneční skupiny *Ramat Gan 2000* program zahájení sjezdu uzavřelo. Ale ještě dlouho potom se ve foyer haly i na prostranství kolem budovy hovořilo, debatovalo a setkání plánovaná i neočekávaná přidávala k slavnostnímu pocitu i radost ze shledání mezi přáteli a známými, kteří se neviděli často celá desetiletí.

POSELSTVÍ VÁCLAVA HAVLA

Vážení a milí přátelé, hned na počátku chci vyjádřit svou radost nad tím, že se obnovily izraelsko-československé styky a že jsme navázali diplomatické vztahy. Hovoří se o založení muzea Tereziňského ghetta, otevření izraelského kulturního střediska v Praze, založení oboru judaistiky na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, o tom, že budeme přijímat badatele a lektory ze zahraničí. Mnohé z toho bylo vymyšleno a naplánováno už po válce, ale nedošlo k tomu. Stalin a jeho následovníci pokračovali v tom, co započal Hitler.

Stojíme teď tváří v tvář nebezpečí, že v Čechách a na Slovensku úplně zanikne židovská kultura a židovská pospolitost. A přitom Židé žili s námi více než tisíc let, byli obchodníci, vědci, literáři, filosofové a vytvořili kulturu, která je také součástí a chloubou kultury naší země.

Máme v Československu jen několik židovských obcí. Je to následek holokaustu, kterému padlo za oběť osmdesát tisíc českých Židů, na Slovensku sto tisíc. Je to následek emigrace: před druhou světovou válkou emigrovalo více než dvacet šest tisíc Židů, podobný počet se vystěhoval po válce. Po pražském jaru 1968 znovu emigrovalo dalších šest tisíc.

Jako člověk a jako občan vyslovuji hluboké politování nad osudem Židů v Čechách a na Slovensku, zvláště pak nad oběmi genocidy, jejíž rozsah jsme si tak tragicky uvědomovali v Pinkasově synagóze na Starém židovském hřbitově v Praze, kde byla po stěnách ručně vypsána všechna jména českých Židů, kteří zahynuli v koncentračních táborech a plynových komorách. Obnova tohoto památníku bude nyní naším prvořa-

dým úkolem. Praha byla po staletí duchovním centrem Evropy, městem, v němž žily tři národy, jejichž kultury se vzájemně prolínaly, ovlivňovaly se a soutěžily spolu. Němčina jako druhý

Baruchim habajim, uvítání v Kfar Masaryk.

jazyk otevírala Čechům kulturní svět, nabízela jim velká díla německé literatury a filosofie. V Praze však žily také velké osobnosti hebrejské literatury a vědy jako rabi Löw, David Gans, později David Openheimer, Ezechiel Landau a Šelomo Juda Rapoport.

Jako spisovatele mne nejvíce ze všech spisovatelů kdysi oslovil Franz Kafka. Česká literatura ho nikdy hrdě nezařadila mezi své autory. Kafka je však český židovský spisovatel, písíci německy. Česká literatura se také nikdy příliš nehlásila ke jménům, která koncem devadesátých let a začátkem století proslavila Prahu a dodnes ji činí poutním místem všech, kdo čtou. Kafka, Werfel, Baum, Winder, Urzidil, Brod psali německy, česky psali Weiner, Poláček, Hostovský, O. Fischer, F. Langer, Eisner, Rakous. Jiří Mordechaj Langer psal česky a hebrejsky.

Jako disident jsem žil v tzv. ghettu a poučil jsem se o iracionálním bezpráví, kterému nelze čelit jinak, než pocitem osobní svobody, jenž nelze zničit žádným vnějším útlakem. Stát, v němž jsme až do podzimu 1989 žili, se od začátku panství komunismu nedokázal vyjádřit nijak k židovské otázce, jen Charta 77 vydala svůj dokument. Stát podporoval antisemitismus v padesátých letech po velkých protizidovských procesech a angažoval se v palestinském

konfliktu v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech. Tím z pozice síly likvidoval židovský problém, místo aby ho pomáhal řešit.

Často se zamýšlím nad tím, co bylo společné v historii Čechů a Židů. Oba jsme byli malé národy, jejichž existence byla nesamozřejmá. Věčný zápas o přežití a pocit nesamozřejmosti se promítaly do kultury obou národů, do jejich chování. Spisovatelé a filosofové se ujímali role politiků, v obou národech se tradičně pěstovala úcta ke knize, v níž se uchovával jazyk a tradice živé. Zejména pak úcta ke knize knih, Bibli. Češi a Židé se pořád obraceli do minulosti, hledali v ní posilu a útěchu a často ji mytizovali. Utíkali se do rodiny, do soukromí a z toho pak pramenil skepticismus, nedůvěra k vrchnosti, malá starost

o obecný zájem, ale i smysl pro to dělat si ze sebe legraci a nebrat se příliš vážně.

Masarykův ideál humanitní jako náboženská myšlenka je možná stejně blízký židovství jako křes-

ťanství, je to rovněž výraz národnosti, protože nic jiného nebylo po staletí dovoleno.

Jako prezident oceňuji spravedlnost, humánnost a objektivitu svého velkého předchůdce T. G. Masaryka, který neohroženě vystoupil v aféře Hilsnerové a poté i Bejlisově. Riskoval svou popularitu, svůj časopis i své hnutí jen proto, aby byla zjištěna pravda. Podle jeho názoru každý, a zvláště malý národ musí mít mravní ideu, pro kterou žije a jíž přispívá k lepší souhře lidstva. Napsal: „Antisemitismus je podle mého soudu rána naše a vlastně jen naše, škodí nám, nás znemožňuje a zhrubuje.“ Jako prezident národa, který se právě zbavuje totalitního režimu, bych chtěl nakonec připomenout Masarykova slova: „Národ, který není v sobě mravní, pevný, politikou samou nemůže být spasen.“

(Foto courtesy of Kibbutz Kfar Masaryk Archive)

Havel s doprovodem přistává v Kfar Masaryk.

Čekání na prezidenta, Kfar Masaryk, 1990.

OBNOVENÝ NOVÝ CHRÁM

Jeruzalémská synagoga a její expozice

Od doby, kdy byl roku 1898 ustaven Spolek pro vybudování nového chrá-

Jeruzalémská synagoga.

mu, který měl sloužit jako náhrada za v asanaci zbořenou Cikánovu, Velkodvorskou a Novou synagogu, uplynulo už bezmála 120 let. Tehdy šly věci překvapivě rychle kupředu a tak

byla nová synagoga podle projektu známého vídeňského architekta Wilhelma Stiassného zbudována už v letech 1905–1906 a na svátek Simchat Tora 16. září 1906 zasvěcena.

Oficiálně se jmenovala a snad ještě jmenuje Jubilejní na počest 50. výročí nástupu rakousko-uherského císaře

Františka Josefa I. na trůn, ale všichni ji odjakživa nazývali Jeruzalémská

a tak je tomu i dnes. Sdílela s pražskými Židy krátké období rovnoprávnosti a úspěchů, byla svědkem, jak se jejich naděje rozplynuly v hrůzách holokaustu, a sloužila i po celá poválečná desetiletí těm, kteří přežili a vrátili se z vyhla-zovacích táborů nebo z emigrace. Její jasný a barevný interiér potemněl, stěny se pokryly

prachem, varhany přestaly fungovat a jen občas o velkých svátcích se její sál opět naplnil těmi, kteří se přišli pomodlit za své zemřelé a také poslech-

nout si zdejšího kantora, pana Ladislava Bluma.

SYNAGOGA

Pražská židovská obec zahájila obnovu Jeruzalémské synagogy v roce 1992

a od té doby se prakticky každý rok udělalo něco pro záchranu krásné stavby. Došlo k restaurování vitráží oken, obnově modlitebny v prvním patře, restaurování hlavního průčelí a portálu synagogy, nástěnných maleb v interiéru i k postupné obnově vnitřního zařízení. Práce postoupily tak daleko, že bylo možné synagogu otevřít pro veřej-

Pohled do stropní části.

nost, začaly se zde pořádat koncerty a umělecké výstavy a ovšem i nadále také bohoslužby. Dnes se o její kráse a architektonické hodnotě mohou pře-

Pohled do lodi Jeruzalémské synagogy. Na levé galerii je umístěna expozice *Židovská obec v Praze od r. 1945 po dnešek*, na pravé *Židovské památky po roce 1989*.

svědčit jak Pražané, tak i návštěvníci z celé republiky a ze zahraničí. A ne-

Jeden z panelů expozice ŽOP od roku 1945.

chodí jich málo – jejich počet se zvolna, ale stále zvyšuje. Finačně obnovu zajišťuje ŽOP, na mnoho dílčích prací přispěl Magistrát hl. města Prahy a někteří další sponzoři.

EXPOZICE

Vedle samotné budovy, která má v kontextu pražských historických památek své významné místo, nabízí návštěva synagogy ještě něco navíc: dvě stálé expozice na galerii pro ženy a také krátkodobější výstavy v dolní části.

První z nich, nazvaná *Židovská obec v Praze od roku 1945 po dnešek*, prostřednictvím unikátních fotografií a dokumentů zachycuje zásadní okamžiky existence pražské židovské obce od konce druhé světové války až do současnosti. „Průměrný návštěvník expozic věnovaných historii pražských Židů mohl snadno nabýt dojmu, že tato historie skončila vyvražděním většiny osob označených za neárijce za druhé světové války. Ale

Levá galerie s panely expozice ŽOP po roce 1945.

tak tomu nebylo,“ uvedl při otevření Martin Šmok, kurátor výstavy. „Židovská obec byla vždy zrcadlem většinové společnosti, a to i v době poválečné. Po-

znání její historie je proto přínosem pro každého, kdo se zajímá o historii Prahy.“

Díky spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů byly získány fascinující materiály zaznamenávající akce Státní bezpečnosti vedené proti jednotlivcům i židovské obci samotné. Mnohé informace získané díky dlouhodobému výzkumu v soukromých archivech na třech kontinentech jsou na výstavě zveřejněny vůbec poprvé.

Součástí výstavy je i projekce dokumentárního filmu *Židé v Československu z roku 1947*.

PAMÁTKY

Druhá stálá expozice *Židovské památky a jejich rekonstrukce po roce 1989* představuje na deseti panelech a dvou obrazovkách 64 lokalit, ve kterých se tyto

Expozice Židovské památky na pravé galerii.

památky nacházejí. Seznamuje návštěvníky se systematickou snahou o jejich záchranu, do které patří restaurování historických náhrobků ze 17.–19. století, vztyčování povalených a zlomených náhrobků z 20. století, rekonstrukce hrobnických domů a márníc, ale i kompletní rekonstrukce celých synagog. Do dnešní doby se dochovalo kolem 200 synagog a 370 židovských hřbitovů. Tyto památky jsou převážně ve vlastnictví některé z deseti židovských obcí, případně Federace židovských obcí v ČR, ale také v majetku měst, různých církví i soukromých majitelů. Nejvýznamnějším investorem při rekonstrukci židovských památek je Židovská obec v Praze, která má ve svém vlastnictví 30 synagog a 175 židovských hřbitovů na území někdejšího Středočeského, Vy-

chodočeského a Jihočeského kraje. Kurátorkou výstavy je Blanka Rozkošná. Obě výstavy byly realizovány Židovskou obcí v Praze, za finanční podpory

Obnovené okenní vitráže.

Magistrátu hl. města Prahy a Nadace Židovské obce v Praze.

Třetí stálá expozice bude otevřena na podzim letošního roku. Představí projekt Federace ŽO v ČR *Revitalizace židovských památek*, v jehož rámci bylo nákladem 280 milionů rekonstruováno, restaurováno a pro budoucnost zachráněno patnáct významných židovských památek na deseti místech ČR.

Přijďte se do synagogy v Jeruzalémské ulici 7 v Praze 1 podívat. Budete obdivovat její secesně stylizovaný maurský sloh, bohatou a opět barvami zářící výzdobu, barevné vitráže ve velkých oknech, zlacené hebrejské nápisy, tepané lustry i opravené varhany. Z výstav se dozvíte mnoho zajímavého o vzdálené i nedávné židovské historii. A v neposlední řadě se také na chvíli vymaníte z hektického provozu okolního města, okusíte uklidňující atmosféru „nového chrámu“, a jak si přáli jeho zakladatelé,

Detail panelu z expozice ŽOP od roku 1945.

budete mít možnost „svou mysl poznašet ke Stvořiteli“.

Text a foto JIRÍ DANÍČEK

ARCHITEKTURA S LIDSKÝMI ROZMĚRY

Projekty Moše Safdieho se snaží spojit tradici a modernu

Znáte to, jak potká Kohn Roubička a povídá mu: „Co myslíš, Roubiček, má antisemitismus nějakou budoucnost?“ A Roubiček na to: „No určitě, pokud to našinec vezme do rukou.“

Tenhle vtíp mě napadl, možná ne úplně vhod, když jsem na výstavě o práci architekta Mošeho Safdieho v centru

Návrh mešity v Dubaji, 2008.

Skirball v Los Angeles viděla jeho projekt mešity v Dubaji ve Spojených arabských emirátech z roku 2008. Našinec vzal do rukou projekt mešity, a jaké je to pěkné umělecké dílo. Mešita měla stát na trojúhelníku, obklopeném mořem, a měly se do ní vejít dva tisíce věřících. K realizaci projektu, bohužel, nedošlo. Ale vezměme to po pořádku.

PRVNÍ PROJEKT

Moše Safdie se narodil v Haifě v roce 1938, a když mu bylo 15 let, přestěhoval se s rodiči do Montrealu. Tam také začal studovat architekturu na McGill University. Po jejím absolvování vyjel na stáž do studia významného amerického architekta Louise I. Kahna, který se stal jeho velkým inspirátorem.

Možná o tom ani nevíte, ale už jste asi viděli Safdieho první projekt: Od roku 1963 totiž pracoval na své studentské práci, nazvané Habitat 67, budově určené k ubytování hostů světové výstavy EXPO 67 na nábřeží řeky svatého Vavřince v Montrealu. Málokterému studentovi se poštěstí, že jeho studijní projekt se uskuteční, v případě Mošeho Safdieho se tak stalo. Safdie se v něm pokusil skloubit výhody bydlení v rodinném domku, soukromí a zeleň s hustým městským osídlením a zajistit přitom levné stavební postupy, a tedy finanční dostupnost těchto rodinných domků. Ve svém prvním projektu, jenž připomíná

kostky stavebnice a pro který se inspiroval vesničkami na pahorcích Izraele, jako by bylo obsaženo celé Safdieho umělecké krédo: architektura jako kulturní, sociální i politický čin, vnímavost k životnímu prostředí, která nám dnes připadá samozřejmá, ale v 60. letech tomu tak ještě nebylo.

Důkazem toho, že tyto myšlenky ve své době hluboce ovlivnily veřejnost, je fakt, že v roce 1971 se Safdie objevil na titulní stránce časopisu *Newsweek* a s titulkem „The Shape of Things to Come“ (Tvar věcí budoucích). V roce 2009 byl Habitat 67 prohlášen za historickou památku provincie Quebec. Po tomto úspěchu Safdie vytvořil návrhy pro Habitat New York, Habitat Porto Rico a hlavně Habitat Izrael (ze zmíněných projektů však nebyl realizován ani jeden).

Mezitím stačil Safdie podat projekt do mezinárodní soutěže na stavbu Centre Pompidou v Paříži, vyhlášené v prosinci 1970. Ze 681 podaných návrhů mu porota udělila druhé místo (první získal italský architekt Renzo Piano, jehož

Habitat 67 spojuje výhody bydlení v rodinném domku s městskou hustotou osídlení.

projekt se pak realizoval). Na Safdieho projektu je zřejmá kontinuita s projektem Habitat 67, především v zabudování zeleně do architektury.

IZRAELSKÉ PROJEKTY

V roce 1970 si Safdie otevřel vlastní kancelář v Jeruzalémě. Díky tomu, že po vítězství v šestidenní válce mohli Izraelci znovu obývat Staré Město, se otevřela cesta k významným architektonickým projektům. Safdie získal zakázku na výstavbu tzv. Davidova města ve čtvrti Mamilla vedoucí k Jaffské bráně. Židovské zástavbě dokázal vtisknout moderní tvář a přitom hluboce respektovat historické prvky. Uplatnil tu svůj zájem o nové technologie v kombinaci se silným citěním pro společenské potřeby a možnosti, charakteristickým pro jeho urbanistickou koncepci. Své názory a zkušenosti z jeruzalémských projektů shrnul v roce 1989 v knize, příznačně nazvané *Jeruzalém, budoucnost minulosti*.

Mezi jeho nejvýznamnější izraelská díla patří plody dlouhodobé spolupráce s Jad vašem. Roku 1987 zde vytvořil Památník dětským obětem holokaustu, roku 1995 Památník transportů a o deset let později nové Muzeum dějin holokaustu. Jak je zřejmé z leteckého snímku, jedná se o dlouhý betonový tunel ve formě trojúhelníku, který protíná krajinu (více o této stavbě naleznete v *Rch* 4/2005). Sám Safdie projekty pro Jad vašem pokládá za své nevyznamnější počiny v Izraeli.

Návštěvník musí v muzeu kličkovat mezi překážkami a přechází z chodby,

zalité světlem díky 200 metrů dlouhému prosklenému vrcholu hranolu, do deseti sálů, jež jsou ponořeny do tmy a každý je věnován jednomu aspektu holokaustu.

tu. Na konci se pak hranol jakoby otevírá v otevřený prostor, hledící do údolí Ejn Kerem. Safdie tu jako ve většině svých děl využívá propojení krajiny s budovou a metaforu východiska z holokaustu do světlé budoucnosti v Izraeli. Sám říká, že má rád narativní architekturu, budovy, které vyprávějí příběh.

Základní kámen města Modiin, postaveného dle projektu M. Š., byl položen roku 1993.

V roce 1989 realizoval návrh nového města Modiin, postaveného pravděpodobně na místech, kde žila rodina Judy Makabejského. Město, které je hvězdicovitě rozděleno do několika čtvrtí, jež se jako prstence sbíhají ve vyvýšeném středu a je obklopeno zelení, se v budoucnosti má stát čtvrtým největším v zemi.

Projektem, který všichni známe, protože jím procházíme při každé návštěvě Izraele, je nový terminál 3 na Ben Gurionově letišti v Lodu s rotundou, kterou osvětluje kruhový vodopád. Kombinaci skla a oceli, pro letiště obvyklé, tu dodává biblickou notu použití jeruzalémského kamene. Letiště jako místo, kde se lidé setkávají, ne kterým jen procházejí. A jako v ostatních projektech tu nacházíme typické Safdieho prvky: světlo, vzduch, zeď, lidské rozměry.

METODA

Safdie přednáší už více než deset let na Harvardově univerzitě pro postgraduální studenty designu a ve svém ateliéru v Bostonu pro ně založil zvláštní program hloubkového studia různých teoretických otázek designu. Výsledky této teoretické práce, jež nepodléhá tlaku konkrétních zakázek, umožňují nalézt rychle originální řešení, když přijde zakázka. Téma se každý rok mění.

V roce 2007/8 bylo kupříkladu tématem „Habitat v budoucnosti“. Půl století po realizaci programu Habitat 67 je to pokus o definování cílů tohoto programu, určit, co je v něm nutné přizpůsobit požadavkům budoucnosti, jaká jsou hlavní kritéria: je to ochrana životního prostředí, nebo zlepšení podmínek bydlení, cena bytů, či územní plá-

nování? Odpověď na tyto otázky je samozřejmě ovlivněna mezi jinými životním stylem budoucnosti, technologií ve stavebnictví i ekonomickou situací na trhu nemovitostí. Heslem programu v 60. letech 20. století bylo: „zahrada pro každého“, metafora, kte-

Davidovo město ve čtvrti Mamilla. Foto na této dvoustraně archiv.

rá z bytu ve vysokém patře dělala rodinný domek, bydlení s přiléhající zahrádkou, vyjadřující zvláštní identitu každého obyvatele a otevřenost na různé světové strany, to vše uvnitř společenství, tedy autonomie uvnitř celku. Odpovědí 21. století je individualizace, strukturální jednoduchost, optimální hustota obydlí, využití pro různé účely.

VÝSTAVA

Téměř padesátiletou tvorbu Safdieho představila výstava nazvaná *Globální občan: Architektura Mošeho Safdieho*, instalovaná poprvé v roce 2010 v Ottawě v Kanadské národní galerii, jejíž budovu také vytvořil. Ukázala šíři jeho talentu – desítky budov postavených podle jeho projektů na třech kontinentech (Evropa s malou výjimkou Skotska a Řecka mezi jeho projekty kupodivu nefiguruje), soukromé zakázky nebo veřejné budovy, ať už jsou to muzea, letiště, knihovny (jako třeba ta, která se stala v Salt Lake City populárním místem pro svatby) nebo církevní stavby, jako mešita uvedená na začátku článku, či muzeum sikhů v Anandpur Sahib v Indii.

Modely, kresby, fotografie a filmy, a dokonce i celá koupelna z projektu Habitat 67 ukázaly návštěvníkům, že Safdie není jen nevšední architekt, tvůrce návrhů s „lidským rozměrem“, ale také originální a významný urbanista, autor četných publikací, vysokoškolský pedagog, poradce vlád, nositel řady cen. Tou poslední je zlatá medaile Amerického institutu architektů pro rok 2015. Komise svůj výběr zdůvodnila takto: „Safdieho obsažný a lidský přístup při navrhování veřejných a kulturních prostor po celém světě ovlivnil miliony lidí a celé generace mladších architektů.“

Z Ottawy výstava putovala do dalších měst a budov, které Safdie postavil, a to

nejen v Kanadě: V roce 2013 ji mohli vidět zájemci v Židovském kulturním středisku Skirball v Los Angeles, roku 2014 v muzeu Crystal Bridges ve státě Arkansas. Přesto, že v Evropě toho Safdie postavil velmi málo (nebo právě proto), by stálo za to tuto pozoruhodnou výstavu přivést i do Prahy. **MARCELA NEUMANOVÁ**

HAPPY END

Hra o smrti se zpěvy a tancem v pražském Rokoku

V lednu roku 2009 jsme v *Roš chodeš* recenzovali premiéru izraelské hry *Mikve* autorky Hadar Galronové ve Stavovském divadle. Hlavním tématem tohoto dramatu jsou vztahy v rámci ultraortodoxní komunity a vzpoura proti zažitým autoritám, prezentované na příbězích osmi žen, které společně tráví čas v rituální lázni a postupně odkrývají své problémy. *Mikve* se ve Stavovském hraje dosud, tedy již sedmou sezónou. Čerstvě uvedená hra v divadle Rokoko *Happy End* zpracovává podobné téma individuální svobody a je podobně představena – v jednom uzavřeném prostoru a na osudech několika žen z různých prostředí současné izraelské společnosti. Ale hraje se v ní o mnoho víc než v *Mikve* a lze říci, že i daleko zajímavějším způsobem.

ČTYŘI ŽENY

Tématem *Happy Endu* je situace člověka, který je postaven před skutečnost, že onemocněl rakovinou. Autorka hry, v Izraeli velmi známá a oblíbená spisovatelka, dramatička, příležitostná textařka a zpěvačka Anat Gov (1953–2012), ji psala v době, kdy u ní lékaři tuto nemoc diagnostikovali a oznámili jí, že už jí mnoho času nezbyvá. Dle svědectví přátel a blízkých se zachovala neuvěřitelně statečně: nejen že si do detailů „zrežírovala“ vlastní pohřeb, ale vytvořila právě drama *Happy End*, jehož protagonistkou je žena, která odmítne léčbu a rozhodne se prožít zbytek života po svém.

Známa herečka Talja (v podání Dany Batulkové) vpochoduje na onkologické oddělení, kam docházejí ženy na určenou dávku chemoterapie, sebevědomě, pohazujíc světlou hřívou a v zářivých šatech, které kontrastují s nemocničními mundúry pacientek a jejich více či méně zdařilými parukami ukrývajícími fakt, že jim po léčbě vypadaly vlasy. Talju zajímá hlavně o to, aby ji nikdo nepoznal a nerozkřiklo se, že se léčí právě zde. O žádném soukromí však nemůže být řeč: během několika minut, kdy ji vrchní sestra před ostatními vyzpoví-

dá a proběhne vizita, vědí o ní všechny všechno. A dokonce víc, než ona sama, neboť její ošetřující lékař ji předtím nedokázal srozumitelně a pravdivě informovat o tom, jak se věci mají, a ze záplavy odborných termínů pronesených nad její hlavou při vizitě také není moudrá.

Každá pacientka představuje jiný typ: Chajale (Radka Fidlerová), býva-

Dana Batulková v hlavní roli Talji. Foto Alena Hrbková.

lá učitelka, se narodila v Osvětimi, proti vši možné pravděpodobnosti přežila a nyní je právě proto odhodlaná o svůj život bojovat, třeba za cenu nejrazantnějších lékařských zákroků. Je vznětlivá a nedůtklivá, ironickými poznámkami jako by zakrývala nejistotu a strach. O mnoho mladší Emunale (Evellyn Pacoláková) pochází z ortodoxního prostředí – je hluboce věřící, ale současně kurážná a svým způsobem emancipovaná, studuje dokonce na advokátku žen u rabínského soudu. Na klinice nicméně tráví většinu času s mobilním telefonem u ucha a radí svému manželovi, jak obstarat domácnost i šest dětí. „Je to učenec,“ brání trpělivě chotě, který bez její pomoci není schopen zaříditi ani výměnu bomby ke sporáku. Miki (Jitka Smutná) je bývalá rockerka, se zálibou v šarlatánských či čarodějnických receptech na uzdravení a ze všech při-

tomných působí nejvyrovnaněji. Rakovinu, jak říká, bere jako „dar“, který jí vrátil dceru, s níž si dlouhá léta nerozuměla. A navíc – díky nemoci si teď může beztrestně ubalit jointa, neboť léčivé konopí jí až domů vozí auto na státní útraty!

HUMOR O VŠEM „SVATÉM“

Hlavním rysem *Happy Endu* je vtip a humor: situační, konverzační, sarkastický i ironický, někdy hodně na hraně, ale nikdy hloupý nebo urážlivý. Autorka se trefuje hlavně do lékařů a jejich nadřazených způsobů, ale také

do rodinných vztahů (především do vzájemného ovlivňování matek a dětí), do víry, do manželství, do umírání a smrti, zkrátka do všeho, co obvykle bývá „svaté a nedotknutelné“ a na veřejnosti se o tom nemluví.

Je to humor, který nastává ve chvíli, kdy už není moc co ztratit a tíha situace s sebou nese jakési uvolnění a osvobození. Odlehčení poskytují divákovi i zdařilé a s očividnou chutí předvedené taneční výstupy se zpěvem, inscenované jako cosi mezi výjevy vyvolanými halucinacemi po požití utišujících látek a bláznivou estrádou.

Energická a dosud krásná Talja si nic nenamlouvá: rychle se rozhodne a žádá, aby s ní vrchní sestra (Hana Doulová) a hlavně dr. Katz (Jiří Hána) jednali „jako s dospělým člověkem“, aby na okamžik vystoupili z každodenního běžícího pásu povinností a zvyklostí a mluvili s ní (a nikoli jen

o ní), pochopili její situaci a ve chvíli, kdy je její stav už skutečně nezvratný, respektovali její svobodnou volbu a přerušili léčbu. Chce prožít zbytek života důstojně, jak prohlásí, „bez pleše a průjmu“ z léků.

KDYŽ SI MŮŽEME VYBRAT...

V Izraeli *Happy End*, který tu hraje televizní divadlo Cameri (v němž Anat Gov působila), vzbudil velký zájem a upoutal mj. pozornost na možnosti paliativní léčby a domácích hospiců. Ostatně tímto způsobem se dostal i do Čech: Ron Sabar, ředitel Sabar Clinics, jež poskytuje domácí hospicovou péči (která je v Izraeli na rozdíl od ČR hrazena ze zdravotního pojištění), na něj upozornil vedoucí služeb pražského domácího hospice Cesta domů, Martinu Pojarovou.

Happy End však rozhodně není agitkou pro nějaké „veselé a dobré umírání“, ač velmi vtipná, je to pořád hra o smrti. Ale o takovém umírání a takové smrti, jež si za určitých okolností můžeme sami vybrat. V době, kdy pražská divadla nezdírdka nabízejí

Ze by halucinace? Foto Alena Hrbková.

křečovité modernizace klasiků, hry na pokraji bulváru či plytkou „laskavou zábavu“, představuje Rokoko divákům inteligentní, nápaditě zrežírovanou a skvěle zahanou hru na téma, které se týká každého z nás.

ALICE MARXOVÁ
(*Happy End*. V režii Arnošta Goldflama uvádí Rokoko. Nejbližší reprízy se konají 7., 15. a 23. května.)

LÉKAŘŮ SI VÁŽÍ

Několik otázek k izraelskému zdravotnictví

MUDr. DAVID MARX (nar. 1960 v Praze) po promoci (1984) na Fakultě všeobecného lékařství UK v Praze působil jako lékař ve Fakultní nemocnici Královské Vinohrady, od roku 1990 jako odborný asistent 3. LF UK v Praze. V nemocnici zároveň zastával funkce člena poradního sboru ředitelky a náměstka ředitelky pro léčebně preventivní péči. Na 3. LF UK je vedoucím Kabinetu veřejného zdravotnictví, tento obor na fakultě (a také na LF UP v Olomouci) přednáší. Na 3. LF UK přednáší také pediatrii a zároveň je od února 2010 proděkanem pro výuku. Je ředitelem Spojené akreditační komise ČR, členem Rady pro kvalitu MZ ČR, předsedou České společnosti pro kvalitu ve zdravotnictví a dlouholetým spolupracovníkem Joint Commission International. Často působí v zahraničních nemocnicích, mj. také v Izraeli.

Pane doktore, jaký je systém izraelského zdravotnictví?

V Izraeli funguje systém podobný našemu – všichni občané jsou povinně pojištěni u některé z čtyř existujících zdravotních pojišťoven a toto pojištění pokrývá základní péči (přibližně v podobném rozsahu jako v ČR). Izrael umožňuje těm, kdo o to mají zájem, nad rámec základního rozsahu se připojistit na další zdravotní péči. Na toto připojištění v řadě případů přispívají zaměstnavatelé.

Izraelský systém patří k neefektivnějším na světě, a to jak z hlediska klinické (dostupnosti a účinnosti péče), tak nákladové efektivity.

Ve kterých izraelských nemocnicích jste už působil?

Navštívil jsem více než 25 izraelských nemocnic a léčeben, a to jak ty spravované ministerstvem zdravotnictví, tak ty, které náležejí k některému z řetězců. Nemocnice se liší kvalitou a stářím budov; co se týče přístrojového vybavení, dostupnosti léků a kvality personálu není mezi státními a dalšími zařízeními zásadní rozdíl.

Potýkají se lékaři v nemocnicích se stejnými problémy jako zdejší, tj. také mají málo času na jednotlivé pacienty?

Poměr počtu lékařů k počtu pacientů je v nemocnicích podobný jako u nás. Vý-

razně aktivnější jsou při péči o pacienty zdravotní sestry a ostatní nelékařští pracovníci (například fyzioterapeuti), mají také vyšší míru samostatnosti. Na první pohled je v izraelských nemocnicích patrná velmi dobrá komunikace mezi zdravotníky a pacienty – sestry i lékaři tráví hodně času vysvětlováním problémů a možných řešení. Dobrá je též interakce s komunitou, odkud pacienti (zejména senioři) přicházejí – nemocniční lékaři jsou v kontaktu s lékaři praktickými. Mnohem aktivnější jsou sociální pracovníci, kteří zajišťují například kompenzační pomůcky či péči v domácím prostředí.

A jací jsou Izraelci pacienti?

Zejména mladší pacienti jsou výrazně sebevědomější než ti čeští. Ti starší bývají pasivnější a „poslušnější“ – ovšem role rodiny je v izraelském zdravotnictví vnímána silněji než u nás a na rozhodování o péči se obvykle podílejí blízcí pacienta, včetně jeho dětí, což posouvá celkový vztah lékař-pacient více k partnerskému přístupu.

Izraelci si lékařů a zdravotníků velmi váží, není to však úcta nekritická.

Ovlivňuje přístup k pacientům fakt, zda jsou lékaři sekulární, či pobožní?

Z odborného hlediska ne, ale zpočátku jsme se setkávali s údivem některých lékařů nad tím, že by o šábesu a svátcích měli vést zdravotnickou dokumentaci.

Připadá vám, že hra *Happy End* lékařské prostředí a vztah pacienta (tedy pacientek) a lékařů líčí věrohodně?

Hra je pochopitelně nadsázkou, nicméně dobře ilustruje některé reakce pacientů se závažnými onemocněními, včetně možného rozhodnutí péči nečerpat. Ukazuje i to, jak frustrující je pro lékaře a zdravotníky takové rozhodnutí přijmout – je to těžké, protože jsou trénováni k tomu, aby léčili a udržovali pacienty naživu co nejdéle. Nicméně moderní pojetí práv pacientů zahrnuje pochopitelně i jejich právo léčeni odmítnout, respektive žádat jeho omezení jen na tlumení bolesti a dalších příznaků. Moudrý a zkušený lékař důkladně zvážené rozhodnutí pacienta respektuje a pomáhá mu pak právě onou podpůrnou (paliativní) léčbou.

(am)

Tadeusz Gajcy

TŘI BÁSNĚ

PŘÍZRAKY

/úvodní část/

Znáš tu zemi s krápníky zčernalých horkých svící
praskající kdysi pryskyřicí – vrzající dnes blanitými křídly
olbřímích netopýrů.

Znáš tu zemi,
v níž potoky vzdechů
plují spálené květy a kosti luční a lesní zvěře.

Tam, kde rovinná krajina spásala úsměvy vísek –
a dlouho u úst kvetly louky vlídné jako flétny –
sestupují do sirných
a uhelných jezer březové háje.

Utichly v mrtvém ovzduší letních žalmistů hlasy,
když z dřímajících střech prudce vyrazil rudý tulipán,
z něž opadávají hořící plátky.

Města zprohýbaná jako lastury z černozemních pobřeží,
o něž třepí se ozvěna a nechává anášet větrem –
hle, pouliční lampy leží zkroucené jak šneci
a věže stékají k zemi jak chladnoucí cihlový stalaktit.
Zemská kůra svažuje se, s lesy propadá a praská,
podzemní lomoz z rozsedin drtí nízké nebe,
sluneční západy zejí nad zemí jak otevřená zkrvavená ústa
a černé slunce zmenšilo se do tvaru lidského srdce.

Ryby ve zřítelových řekách vynořují se břichem vzhůru,
zjevují se geometrická stigmata na bezcitném nebi,
a to je zlá předzvěst,
neboť u srdcí zvonů již visí netopýři
a příznaky morového povětří
putují jako oblaka nad světem.

Ptáci, jaké nikdo nezná, za šumění dlouhých rostlin
padají do dlaní požáru jako do sítě listů.
Bloudící zemské jablko otáčející se dvojnásob rychle
sdírá sypkou srst z borovic obručí jasu.
Trhá se bublající nebe
a zlou prázdnotu zestonásobuje,
prázdnotu s nitrem z plamene.

V plameni vpadlém a skelnatém říkají – smrt.

Privřené oči požárů, z nichž tečou slzy jako katedrály
slzy vystlané vřesem, měkké a zvláště tiché –
jsou to smuteční barvy vetřené v motýlí křídla,
a jsou to tóny bolestné hudby.

Smrtný déšť se spustil z vysokých svící,
zvířata bez pána děsí mezi nocí a dnem,
slepnu zřítelnice lidí máchnutím perutí
nebeských ptáků prodchnutých zlem.
A domy se hroučí lehce, domy, v nichž přebýval člověk
šeptem oslovující hřbitovní roviny u hranic.
Lidé s voskovými tvářemi a s očima plachých laní
čekají na olivovou ratolest a možná
na ratolest obyčejného zpěvu.

Natékají zcuchané drny,
škvíří sfouknuté knoty svící,
noci schoulené pod křídly olbřímích netopýrů
kolébají zemi.

Tuto zemi.

CESTA TAJEMSTVÍ

Blednoucí popel mrtvých
roste v zemi silný jako živý
a do očí vpisuje noc co noc
spletité obrazy jako mráz na sklo.

Měsíc bílou lebkou kolébá
hromady planet utkaných z kostí,
ztratíš se, zbloudíš v tom tokaništi zvířat
obrostlých sklovitou srstí.

Hromy a temnota se u nohou
 ti choulí: podlehni, poddej se
 jako listům obrostě – hlinou,
 oheň se převalí, voda přežene se.

Ústa od strachu jak houba ochablá
 svěsíš, poznáš: tajemné znamení
 píše do očí rukou jako perut,
 která se vyzná v kostech mrtvých.

Zasyčí vápník i fosfor,
 všechny tvé stopy uhlík zakryje,
 avšak v noční kopuli vyjdou
 hvězdy, tak blízké a zářivé.
 Z houstnoucí úzkosti ti ukáže cestu ven
 v kůži uvíznuvšímu jako v chladné slupce
 kdosi v šelestu ohně či květiny
 sen otvírající – tak prázdný a tak cizí.

PŘED USNUTÍM

Nezastavíme se, dokud
 neproplujeme tou nocí v mlčení,
 dlaň v dlani, tvář při tváři,
 zkolébaní nicotou.
 Ale půjdou s námi světy,
 o kterých víme z knih,
 přinejmenším dva, možná však tři:
 vzdušný, pozemský a mořský.

Nezastavíme se už,
 a neslyšný štěbet nebe
 bude prorůstat jinou zemí
 z měsíce, jenž visí jako žebro.
 Vstoupí tam náš chabý stín,
 a tehdy ti prstem ukáží
 na hasnoucí svit
 naší nížinné hvězdy.

Spatříš stéblo krvavé záře,
 jež se nám do oka dívá,
 stoupající dým, zuhelnatělý dům
 a naše smutné město.
 Roztočí se kulatý stůl
 a svíce vstoupí do tmy,
 v níž vytesávám báseň
 a miluji se s tebou.

Nezastavíme se
 plující v mlčení noci
 v níž vše je snem, my jsme snem
 bez těl a beze jmen.
 Ale až jímavý hlas kohoutů
 nás dostihne už šedivý –
 tvář při tváři, dlaň v dlani,
 my se vrátíme, vrátíme se.

Sedmdesát let po válce

Je to už celých dlouhých i krátkých sedmdesát let, co skončila nejničivější a nejvražednější ze všech válek, co jich bylo, druhá světová válka. Během ní za strašných okolností zahynulo šest milionů evropských Židů, ale mezi oběti patří také miliony Rusů, Poláků, Ukrajinců, Indů, jenom Číňané vyčíslili své oběti na deset milionů, Francie, Velká Británie a USA přispěly každá svým půlmilionem a Němci, kterým vůdce sliboval světovládu, zahynulo na sedm a půl milionu. Celková bilance je neuvěřitelná: 62 537 400 mrtvých. Víc než polovinu z toho tvoří oběti mezi civilním obyvatelstvem.

Fotografie ze zničené Varšavy archiv.

Dnes jsme svědky toho, jak si válku připomínají vítězové i poražení, i sporů o to, jak a s kým si ji připomenout, případně kde oslavit vítězství. Historické bádání zajisté vykonalo mnoho pro popsání a přiblížení toho, co se v letech 1939–1945 událo. Ještě stále však není v obecném povědomí to základní, co nám miliony zahynulých a umučených svým tichým hlasem vzkazují: že v této válce byla vedle

nacistů a jejich spojenců do značné míry poražena i evropská civilizace, naše civilizace, a že je stále otázka, jestli se tato civilizace ze svého kolapsu vzpamatovala. Ledacos i po sedmdesáti letech naznačuje, že ne docela.

Možná by bylo dobré více naslouchat hlasům z onoho světa, hlasům osamělým, protože i smrt každého člověka je individuální a osamělá. Nikdo nás v ní nemůže zastoupit a každý z tohoto světa odchází sám. Ty hlasy, to jsou jediné věrohodné zprávy, které z onoho světa máme. Je to hlas Jiřího Orteny a je to také hlas polského básníka Tadeusze Gajcyho, který zahynul ve dvaadvaceti letech během Varšavského povstání v roce 1944. Oba své zprávy stačili zapsat – každý v jiné situaci – v okamžiku, kdy už je pohlcovalo úzké hrdlo smrti, už vlastně z druhé strany. Bylo by dobré jim více naslouchat, rozhodně více než projevům a televizním zprávám. j d

(Knížku veršů Tadeusze Gajcyho *Zády opřen o věčnost* vydalo v překladu Josefa Mlejníka nakladatelství MAKE*detail v Praze ve spolupráci s Polským institutem v roce 2014.)

SESTRA SINGERŮ

Nad českým vydáním románu Esther Singer Kreitmanové

Vysoce ceněná literární tvorba bratří Singerů, Israela Jošua a Isaaca Bashevisa, je známá po celém světě. Už méně se ví, že spisovatelkou byla i jejich starší sestra Esther (1891 Bilgo-

Isaac Bashevis a Israel Jošua Singerové. Foto archiv.

raj–1954 Londýn), která s psaním začala daleko dřív než oni. První pokusy však na naléhání matky zničila, když cestovaly vlakem z Varšavy do Berlína, kde se uskutečnil předem dohodnutý sňatek s Avrahamem Kreitmanem, brusičem diamantů z Antverp. S ním se také později, na počátku první světové války, uchýlila do Anglie. Nutkání psát ovšem potlačit nedokázala a ještě za života jí vyšly dva romány (kromě právě recenzovaného titulu rozsáhlá próza *Diamanty*) a sbírka povídek *Pokolení* – nejprve na pokračování časopisecky a posléze knižně.

Od roku 1991, kdy uplynulo sto let od jejího narození, přitom zájem o dílo Kreitmanové stoupá: podle prof. Anity Norichové měla stejný vypravěčský talent jako bratři a stejně jako oni píše o dětství. Ovšem zatímco oni vzpomínají s láskou a nostalgií a chtějí minulost zrekonstruovat, ona se jí snaží uniknout. Což zřetelně plyne také z jejího prvního románu, který v jidiš vyšel už v roce 1936 a o deset let později se poprvé objevil pod názvem *Debora* v angličtině. Následovala další anglická vydání a překlady do francouzštiny, němčiny a španělštiny; nyní román vychází také česky.

VE STÍNU SVÝCH BRATRŮ

Vztahy mezi sourozenci Singerovými byly složité. Esther bratři nijak nepomá-

hali (když ji Isaac Bashevis navštívil v roce 1947 v Londýně, odmítl ji podpořit jakožto možného přistěhovalce v USA) a ani ji nepovzbuzovali (zatímco díla Israele Jošua Isaac Bashevis často a rád chválil, o Estheřiných se téměř nevyjadřoval). Na druhou stranu mu sestra byla inspirací pro slavnou povídku *Jentl* a pro postavu nevinné dívky ze *Satana v Goraji*, která trpí epilepsií nebo jinou chorobou s obdobnými příznaky, přičemž podle okolí ji ovládl dybbuk. Roku 1968 dokonce věnoval její památce sbírku *Seance* – s tím, že v důsledku korektorské nepozornosti se zde z rodinné přezdívky Hinde stala Minde. Což je vše dobré připomenout, jelikož *Debora* je v první řadě volnou autobiografií.

I Debora je nechtěnou a zanedbávanou dcerou nepraktického rabína a jeho skeptické, učené ženy, a i ona vykonává manuální práce, zatímco se potajmu vzdělává (mj. se naučí číst v několika jazycích). I ona se s rodinou stěhuje ze

šetlu do Varšavy a i ji všichni považují za hysterku, která se nervově hrouť. A i ona se pokusí vymanit z prostředí, jež ženy výrazně omezuje, a to nejprve radikalismem, a pak sňatkem; manželství však skončí katastrofou. Román tak lze interpretovat jako protofeministický, i když není až tak ideologicky vyhraněný – rozhodně nerozvíjí kupř. myšlenku ženské solidarity, protože

Deboru jako dceru rabína mezi sebe tovární dělnice a samozřejmě ani dělníci prostě nepřijmou. Výstižnější je ho jednoduše vnímat jako historický dokument ukazující, jaké bylo postavení žen a tím spíš žen-intelektuálek ve světě aškenázských Židů, který se právě ocitl

Esther Singer Kreitmanová.

na prahu modernity. Ve světě, v němž je pro prosté, chudé Židy osobnost caddika stále – slovy zahořklé Debořiny matky – „zlaté tele“, ovšem ve kterém její syn Michael v přelidněné polské metropoli zcela propadl umění (slovy rabínů – „čmarání ksichtů“). V metropoli, kde se nicméně Debora nesmí ani svobodně pohybovat už proto, že nemá klobouk, který je pro ženu jejího postavení nezbytný.

JAKO ČIRÉ ŠILENSTVÍ

V posledku se tedy Debora vdá, „ačkoli jí to připadalo jako čiré šílenství“: během svatby je otupělá a cestou do Belgie si jako také svého druhu únik čte – slovy znepokojeného tchána – „životopis toho starého heretika Mendelssohna“. V cíli ji ovšem čekají jen hádky s příbuznými, chudoba a samota. Fyzicky i duševně se z ní stává troska a román přechází od počáteční popisnosti k veskrze modernistickým fragmentům, které zachycují Debořino mučené vědomí. Vypukne první světová válka a Debora vidí z okna laciného bytu, jak „postavičky v uniformách pochodují po buzerplacu s přesností strojů“, na což navazuje zlověstná snová vize, v níž se vrací do Varšavy vlakem – „dobyčákem“. Pak sice napůl procítá, ale poslední věta „nic se jí už netýká“ naznačuje, že jejím údělem bude buď šílenství, nebo smrt.

Ano, Kreitmanové styl je, jak v doslovu podotýká Lenka Sobotová, hodně rozkolísaný a jakoby maniodepresivně střídá mnohomluvnost s lakoničností – ale pozor, nemohl to snad být záměr a netrpěla její Debora právě rychle se střídajícími euforickými a depresivními stavy? Stejně nepochybné je pak i Kreitmanové sklouzávání k melodramatičnosti v pasážích točících se kolem Debořina milého Šimona, revolucionáře, jenž se vydává za studenta ješivy a umírá na tuberkulózu. Ale zase: neměl tento sklon též Isaac Bashevis, třebaže se u něj projevoval v daleko vytríbenější podobě?

HASKALA A ŽENY

Přeložit původní název románu *Der šejdim tanc* lze přitom různě: jako tanec duchů, démonů či dáblů, a primárně se jím naráží na tradiční tanec během Debořiny svatby v košer hotelu, který je i tehdy popsán jako zvláštní a zanikající zvyk – a Deboru uvrhne do postavení protikladného k moderní západní dívce, jakou si přála být. Autorčin syn Morris Kreitman (v Izraeli, kde léta pracoval jako novinář, známý pod pseudonymem Maurice Carr) tento název po druhé světové válce změnil na *Deboru*, přičemž celý jeho překlad byl v zásadě adaptací pro radikálně jiné prostředí. Zatímco originál je drsnou kritikou minulosti, odsouzením společnosti, která byla brutálně vyhlazena, po holokaustu (během něhož zahynula též matka a nejmladší bratr Kreitmanové Moše) se to zdálo nevhodné – a anglický text je proto umírněnější. Nakolik se však na tomto převodu podílela sama autorka (a sama též překladatelka z angličtiny), zůstává otázkou. Její syn roku 2003 zemřel a nezanechal o tom žádné detailnější svědectví.

Román *Debora* je především autentické svědectví o tom, co – či snad přesněji, jak hodně co do příslibů, a jak málo co do reality – znamenala haskala pro ženy. Je ale také zajímavým korektivem k již publikovaným vzpomínkám bratří Singerových a v neposlední řadě obtojí jako román i sama o sobě. Což jsou hned tři důvody, proč stojí za to po ní sáhnout.

HANA ULMANOVÁ

(Esther Singer Kreitmanová: *Debora*. Přeložila Lenka Sobotová. Argo, Praha 2015, 340 stran, dop. cena 378 Kč.)

CÍSAŘ ATLANTIDY A VELKÁ VÁLKA

O inspiraci nejslavnějšího díla Viktora Ullmanna

Kdo by čekal, že na výstavě v Clam-Gallasově paláci v Praze 1 nalezne zevrubný celistvý pohled na známého skladatele Viktora Ullmanna a jeho hudbu, bude zklamán. Ale určitě je zajímavé na ni zajít. Název výstavy, jež trvá do konce května, zní *Viktor Ullmann jako svědek a oběť apokalypsy, 1914–1944* a jejím hlavním tématem je první světová válka, Ullmannova účast v ní a detailní zpracování a zdokumentování toho, jak válečné zkušenosti ovlivnily jeho dílo, konkrétně terezínskou operu *Císař Atlantidy aneb Odepření smrti*.

Výstavu, již mj. podpořily rakouský Fond budoucnosti a Rakouské kulturní fórum v Praze, připravil divadelní režisér Herbert Gantschacher z Korutan,

Houfnice v akci v údolí Soči. Foto BS des KA.

kteří se Ullmannovu dílu věnuje dlouhodobě a *Císaře* nastudoval a uvedl již několikrát, mj. v prostorách bývalého terezínského ghetta (záznam z toho představení je na expozici k vidění). K výstavě připravil i obsáhlý katalog, který vydal Archiv hl. m. Prahy.

POZOROVATEL A HUDEBNÍ DŮSTOJNÍK

Po historickém úvodu, věnovaném okolnostem vzniku první světové války, představuje výstava strukturu rakousko-uherské armády a její hlavní bojové a bitevní „rekvizity“ a „kulisy“. Viktor Ullmann kvůli válce předčasně ukončil studia na gymnáziu (tzv. „válečnou maturitou“, tj. bez zkoušek) a v květnu 1916 narukoval jako dělostřelec k 1. náhradní rotě, poté je jako „jednoroční dobrovolný aspirant“ zařazen do aktivní služby. Následoval tak svého otce Maxmiliana, jenž byl vojákem z povolání a dosáhl dokonce hodnosti

plukovníka, a posléze generál plukovníka, což byla pro vojáka židovského původu (ač pokřtěného) vysoká hodnost. Viktor absolvoval základní výcvik a poté byl už v hodnosti korporála zařazen do dělostřelecké baterie č. 4 s houfnicemi ráže 38 cm a u této jednotky v uherském Györu strávil celou svou aktivní vojenskou službu, k níž patřila i funkce „hudebního důstojníka“ baterie a praporu. V září 1917 se jeho baterie přesunula na sočskou frontu, v říjnu se účastnila dvanácté bitvy na řece Soči (a posledního významného vítězství své armády), v prosinci byla odvelena do italského městečka Barcoly u Terstu. Ullmann přímo nebojoval, byl jmenován pozorovatelem, v Barcole organizoval koncerty, které prý byly velmi populární.

HOUFNICE RÁŽE 38 CM

S čím vším se Ullmann při své anabázi setkal? Díky dopisům, které psal své milé, Anně Wottitzové, bylo možné jeho pobyt na frontě topograficky rekonstruovat a dokumentárně doložit. Velkou pozornost věnuje tvůrce výstavy dělostřeleckým zbraním: moždíři 30,5 cm a houfnici ráže 38 cm, výrobku firmy Škoda Plzeň, rozložitelné, a tedy snadno přepravitelné a velmi účinné zbraně. Obě střelily pod vysokým úhlem, byly schopné přeletět kopec a plošně zničit krajinu. „Je pravda, že existují země, které nejsou zpustošeny trychtýři po granátech?“ praví se v libretu Ullmannovy opery. Obě děla (i patronka dělostřelců sv. Barbora) byla zobrazována i na propagandistických materiálech, na grafických listech či pohlednicích.

Ve funkci pozorovatele musel Ullmann udržovat telefonní a (pomocí světelných signálů a praporek) optický kontakt s baterií a zpravovat jí o účinku její střelby i o aktivitě nepřátel. O dělostřeleckém výcviku s houfnicí Ullmann Anně napsal: „Práce je děsivá. Než tyto kolosy uvedeme do pohybu, než tato 500 kilogramová kola propojíme s motory, čas se nesnesitelně vleče. I když člověk sám nepracuje, má pocit, že se cítí stejně jako tyto supící, potem zbrocení a olejem prosáklí šoféři včetně jejich břemene. Odpoledne máme volno, teprve k večeru po mši jsme vyjeli (pokračování na str. 23)

PETR SKOUMAL

7. března 1938–28. září 2014

Koncem března se na Novém židovském hřbitově v Praze, v nově rozšířené části urnového háje, konal skromný obřad. Nejbližší rodina se zde rozloučila s jednou z nejvýznamnějších osobností pražského a českého kulturního života druhé poloviny 20. století, s hudebníkem, skladatelem a režisérem Petrem Skoumalem.

Petr zemřel již v září loňského roku, jeho odchod zaznamenala všechna česká média, včetně těch bulvárních. Po necelém půl roku, pár dnů před zmíněným obřadem, se v den jeho nedožitého 76. narozenin konal v Malostranské besedě koncert, na který přišla spousta jeho kolegů a přátel, muzikantů, zpěváků, herců, výtvarníků a mnoho dalších. Byli nejen v hledišti, ale především na pódiu. Vzpomínali, hráli, zpívali, zazněly zde snad všechny známé písničky a skladby, od těch, které Petr hrál s kapelou Etc... Vadimíra Mišíka, přes Kolej Yesterday, kterou zazpíval Michal Prokop, až po slavné dětské hity Když malý bobr spát nebo Kdyby prase mělo křídla v podání souboru Divadla v Dlouhé.

Jeden z nejmotivnějších zážitků připravil Jan Burian, Petrův přítel a dlouholetý spolupracovník, jeden čas spolu tvořili uměleckou dvojici. Ten přečetl životopis, který Petr sepsal pro účely kvalifikačních zkoušek u Pražského kulturního střediska. Dnes se zdá absurdní, co všechno museli muzikanti podstupovat, aby mohli v době komunistické cenzury vystupovat na veřejnosti. Jedním z nástrojů režimu byly právě ony přehrávky u státem kontrolované agentury, kam museli všichni uchazeči mj. předat své curriculum vitae. Pamětníci při předčítání životopisu říčeli smíchy, přestože mnohým zároveň kanuly slzy. Posuďte sami:

Narodil jsem se 7. března, podobně jak Maurice Ravel nebo T. G. Masaryk, i když o něco později (1938), jako syn chudých překladatelů z angličtiny, kteří se později jako překladatelé proslavili, leč nezbohatli.

Zde je třeba dodat pár životopisných faktů, které Petr ve svém, jinak dost odvážném textu raději nezmínil. Jeho matka Hana po-

cházel z vážené židovské advokátské rodiny v Českém Brodě, její otec – Petrův dědeček – byl dokonce představeným místní židovské náboženské obce. Po studiích v USA ve 20. letech se Hana vdala za svého spolužáka Aloyse Skoumala. Společně pak začali překládat, především americkou literaturu. Během nacistické okupace byli, jakožto lidé, žijící v tzv. smíšeném manželství, chráněni před deportacemi, avšak pouze do října 1944. Poté byl Aloys poslán do pracovního tábora v Klettendorfu ve Slezsku. Petr a jeho sourozenci se pak ukrývali u různých přátel, později se ukrývala i Hana, která měla dokonce nastoupit do transportu. Posel, který roznášel předvolání, ji už na udané adrese nezastihl. Šoa nepřežilo na třicet jejich rodinných příslušníků. Ale vraťme se k životopisu:

Petr Skoumal. Foto archiv.

Již v útlém dětství jsem projevoval nadání k hudbě. Ohromoval jsem návštěvy improvizováním na piano vídeňské výroby již v pátém roce svého života.

Když mi bylo sedm, povšiml si mne i Barrandov, a tak jsem přispěl k úspěchu jednoho z nejlepších poválečných českých filmů. Byl to Nezbedný bakalář režiséra Otakara Vávry a mými partnery byli tehdy Štěpánek, Smolík, Vojta, Rašilov a další. Můj pozdější zájem o film, divadlo a dramatické umění byl tímto zážitkem jistě motivován.

Když jsem chodil do čtvrté třídy obecné, byl můj otec pověřen funkcí kulturního atašé v Londýně (patrně proto, že uměl anglicky). Na letiště ho tehdy vezl pan Slavík – majitel koloniálu a jediný vlastník automobilu v naší ulici. Když otce následoval zbytek rodiny, tj. matka, bratři, sestra a já, pan Slavík už měl jiné starosti. Tušil zřejmě, že z jeho koloniálu bude Pramen nebo Bratrství, takže jsme se museli na letiště dopravit sami.

V Londýně se mi život docela zamlouval – viděl a dokonce jedl jsem poprvé v životě banány, pomeranče a jiné koloniální ovoce, které zmíněný pan Slavík nevedl. Navštěvoval jsem tzv. public school, kde vyučování začínalo společnou modlitbou nejprve křesťanských a posléze židovských dětí. Pan ředitel Ashdown se modlil s oběma. Arabských dětí bylo teh-

dy v Londýně podstatně méně než teď, jinak by se byl modlil i s nimi.

Bydleli jsme ve vile společně s dalším českým diplomatem Eduardem Goldstückerem. Ten byl později československým velvyslancem v Izraeli, potom byl odsouzen v procesech se Slánského protitátinným centrem na doživotí, posléze rehabilitován, pak byl profesorem Karlovy univerzity, předsedou čs. spisovatelů, později vypořádan z ČSSR a nyní žije opět v Anglii. Na rozdíl od mého otce, který nyní žije ve Vršovnicích. A pak, že se u nás nic nezažije.

V roce 1950 vyšlo nařízení, že děti čs. diplomatů nesmí být s rodiči v zahraničí, a tak jsem nějaký čas se svými dvěma bratry strávil v internátě v Poďbradech. A protože podpisem stvrzuji, že jsem nic podstatného nezamlčel, musím otevřeně přiznat, že tam na mne nejvíce zapůsobila dcera našeho fyzikáře Ivanka Bláhová. Jinak je zajímavé, že tehdy byl v poďbradském internátě i jistý Miloš Forman, který nás později tak ošklivě zradil.

Moje hudební vzdělání pokračovalo během londýnského pobytu, učil jsem se u známé české pianistky Lízy Fuchsové a v jedenácti letech jsem již veřejně vystupoval. Kdo by si tehdy pomyslel, že za necelých 40 let se vypracuji tak vysoko, že budu dělat kvalifikační zkoušky u Pražského kulturního střediska.

Petr pak popisuje svou hudební a skladatelskou kariéru, své působení v legendárním Činoherním klubu, kde byl zaměstnán jako hudební dramaturg a kde se proslavil v 60. a 70. letech především díky autorské spolupráci s Janem Vodňanským. Jejich pásma skečů a písniček, která jsou zachycena i na zvukových nahrávkách, patří doslova do zlatého fondu české kultury. Zmínuje pak i skládání divadelní scénické a filmové hudby. A co říká závěrem?

V poslední době se věnuji hlavně komponování písniček pro různé skupiny a sólisty (Michal Prokop, Maxipes Fík, Bob a Bobek, aj.). Především jsem však členem skupiny Etc..., a to je vlastně důvod, proč vznikl tento stručný životopis. Abych mohl veřejně vystupovat na klávesové nástroje se zmíněnou kapelou, je to prý nezbytné. Nevím, jestli se v životopise ještě uvádějí koničky. Já mám rád fotografování, vaření, víno, ženy, kvalifikační a rekvalifikační komise a koneckonců i zpěv.

Petr chybí a bude chybět rodině a mnoha, mnoha přátelům, ale i vlastně celé české kulturní veřejnosti. Ta se může jeho památce přijít poklonit na Nový židovský hřbitov.

TOMÁŠ KRAUS

IZRAEL: Debatu určuje šoa

Kdo čekal, že květnový *Roš chodeš* přinese zprávu o nové izraelské vládě, bude zklamán. Je sice už měsíc a půl po volbách, ale to téma skomírá. Nejen proto, že prezident Rivlin prodloužil Benjaminu Netanjahuovi termín k sestavení vlády do 6. května. Především proto, že veřejnou debatu ovládlo téma Írán a jeho hrozba.

Má to jasný důvod. Už počátkem dubna byly představeny klíčové prvky dohody, kterou s Íránem již léta dojednávají šest mocností (USA, Británie, Francie, Německo, Rusko a Čína). Definitivní znění se bude ladit až do 30. června, ale hlavní postulát je jasný: Írán značně omezí svůj jaderný program a přistoupí na jeho mezinárodní kontrolu výměnou za zrušení hospodářských sankcí. Je to v souladu s tím, co si přeje americký prezident Obama, ale v rozporu s tím, co si přeje Izrael a jeho politické elity, především sám Netanjahu.

Úhnm: Írán se s posvěcením velmocí stane na neurčitou dobu „prahovým státem“, takovým, který si podrží technologie nezbytné k tomu, aby v případě potřeby vyvinul jadernou bombu asi do roka. Amerika jako neformální ručitel tvrdí, že kdyby Írán dohodu porušil a začal pracovat na jaderné zbraně, během onoho roku bude čas na účinný zásah proti jeho kapacitám. Barack Obama v dohodě vidí hlavní část svého zahraničně-politického odkazu – po 36 letech od islámské revoluce, zajištění amerických diplomatů v Teheránu a následných sankcí konečně normalizovat vztahy s Íránem.

Izrael ale v tomtěž vidí něco jiného: pokračování hrozby pro svou vlastní existenci. Íránská hrozba se v Izraeli vnímá konsenzuálně napříč společností. Není to speciální téma pro tu či onu politickou stranu, nevymezuje se na něm levice vůči pravici. Ty se vymezují nanejvýš vůči politice Obamovy Ameriky – v otázce, zda je dobře, že Bibi na Obamovu vládu slovně útočí, či zda by izraelskému zájmu pomohla spíše vstřícnost.

A pak je tu ještě další věc. Protože základní parametry dohody velmocí s Íránem byly zveřejněny na začátku dubna, bylo to těsně před Jom ha-šoa. Je logi-

ké, že atmosféra kolem Dne památky šoa a hrdinství, atmosféra připomínky povstání ve varšavském ghettu, dala celé debatě emoční ráz.

NEPOUČENÍ PO 70 LETECH

Stačí porovnat, co říkal Netanjahu pro americkou televizi CNN a co pro izraelské publikum na oslavách Jom ha-šoa.

Bibi se netají názorem, že chystaná dohoda s Íránem je špatná. Takže z Ameriky následuje otázka: Je lepší tato špatná dohoda, nebo válka? „Myslím, že je třetí alternativa,“ odpovídá Netanjahu. „Stát pevně a odolávat tlaku, dokud se nedosáhne lepší dohody.“ Ta nynější prý nezvrátí jaderný program Íránu, umožní mu uchovat jadernou infrastrukturu, nezničí jedinou odstředivku pro obohacování uranu, ba ani jedno jaderné zařízení jako takové.

Netanjahu má pravdu ve své kritice jednotlivých bodů dohody. Dokládá to i článek na webu Debka, který rozebírá Obamův rozhovor pro *The New York Ti-*

Mapa známých íránských zařízení. Foto archiv.

mes a nedostatky v argumentaci amerického prezidenta. Obama se soustředí na jaderný aspekt íránské hrozby a pomíjí její konvenční stránku – třeba vyzbrojování Hizballáhu, Hamásu či Islámského džihádu. Do tábora skeptických zemí řadí jen Izrael a pomíjí třeba Saúdskou Arábii, Egypt či Turecko (ty mluví o „podvodu“ a takový výraz Bibi nikdy nepoužil). A pak je tu otázka Obamovy věrohodnosti: nyní zpochybnil účinek protiíránských sankcí, aby doložil, že nemají smysl, ale ještě loni si je pochvaloval – právě ony prý přivedly Írán k jednacímu stolu. Bibi-

ho problém je spíše v tomto: celkově je pro dobrou dohodu s Íránem, takovou, jež povede k demontáži jaderných kapacit. Ale už neříká, jak konkrétně Teherán k přistoupení na takovou dohodu přimět.

V Jeruzalémě na Jom ha-šoa si Netanjahu technické aspekty odpustil (alespoň v podání *Haarecu*): „Ta špatná dohoda vypovídá o tom, že vůči agresivním aktivitám Íránu dějinná lekce selhala. Západ ustupuje, místo aby požadoval výraznou demontáž jaderných kapacit a učinil z toho podmínku zrušení sankcí.“ Hlavní vina je podle Bibiho na „osvíceném Západu“, jenž se nepoučil z holokaustu. Izraeli pak nezbyvá než trvat na svém stanovisku, třeba i osaměle: „Před sedmdesáti lety jsme byli národem bezmocných uprchlíků – dnes o sobě můžeme rozhodovat. Jsme odhodláni postarat se o svou existenci i budoucnost. Naším úkolem je bojovat proti těm, kdo nás chtějí zničit.“

ŽIDÉ PRO OBAMU I BIBIHO

Těžko nějak oponovat v takové situaci a chvíli. Nicméně v *Haarecu* se o to pokusil Anšel Pfeffer. Ne že by oponoval výstraze před Íránem. Ale vadí mu Bibiho styl, který „osvícenému Západu“ připisuje nejen špatné body v dohodě, ale i špatné motivy k ní. Svůj text („Je načase poučit se z historie, Bibi“) pojímá jako otevřený dopis. A přešli v první sobě plurálu, ono „my“ znamená „my, osvícený Západ“.

„Právem jsi skeptický vůči našim metodám, ale neprávem k našim motivacím,“ píše Pfeffer. „Zkus si sám položit otázku: strávili bychom tolik času bojem o dohodu, kdybychom necítili, že musíme zabránit úhlavnímu nepříteli Izraele v dosažení zbraně, kterou by mohl zničit židovský stát? Kdyby nám opravdu šlo jen o byznys s Teheránem, kladli bychom mu tolik překážek, místo abychom hned šli na věc? To vše děláme právě proto, že jsme se poučili ze strašné kapitoly dějin.“

Pfefferovi vadí, že Netanjahu se ujímá role mluvčího „celého židovského národa“. Proto připomíná dvě věci. Zaprvé: před 70 lety si hodně přeživších zvolilo za svou vlast i jiné země než Izrael. Zadruhé: pro prezidenta Obamu hlasovalo v listopadu 2012 dvakrát tolik Židů (amerických) než v březnu 2015 pro premiéra Netanjahu a jeho Likud. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

PARADE ANTIQUES ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Většina českých médií referovala, že ve dnech 4.–11. dubna slavili Židé osmidenní svátek Pesach. Média také zaznamenala, že na Jom ha-Šoa, Den vzpomínání na oběti holokaustu, se v mnoha českých a moravských městech uskutečnilo veřejné čtení jmen obětí nacistické genocidy, kterého se spontánně účastnilo mnoho občanů. ■

„V První knize královské se popisují přípravy chrámového vybavení následujícími slovy: Odliš také moře o průměru deseti loket, okrouhlé, pět loket vysoké; dalo se obepnout měřicí šňůrou dlouhou třicet loket.“ Z toho vyplývá, že Židé znali ales-

poň přibližně hodnotu konstanty pí, kterou odhadli na 3. Tato kniha Bible pravděpodobně vznikla během babylonského zajetí v 6. století př. n. l., kdy se většina obyvatel Judska musela nuceně přesunout do Babylonie. Země tehdy kralovala matematickému vědění a trvalo téměř dva tisíce let, než se na stejnou úroveň dostala Evropa,“ píše se v časopise 100+1 zahraničních zajímavostí. (1. 4.) ■ Sněmovně a Senátu letos poslali lidé po čtyřech desítkách kandidátů na státní vyznamenání. Poslancům i senátorům nabídli nominaci básníka Jiřího Žáčka, zakladatele babyboxů Ludvíka Hesse nebo bratří Mašínů. Mezi kandidáty jsou spolu s válečnými veterány a odbojáři včetně komunistického politika Jana Švermy také kardiolog Jan Pirk, bývalá atletka Helena Fibingerová, někdejší ministr kultury Pavel Dostál a první polistopadový ministr obrany Miroslav Vacek. K nominovaným odbojářům patří Karel Weirich, jenž působil v Itálii, byl korespondentem ČTK a za druhé světové války zachránil před nacisty mnoho Židů z bývalého Československa. Lidé navrhli také Josefa Součka, jenž za druhé světové války působil na západní frontě, Arnošta Steinera, který bojoval na frontě východní, a podplukovníka britského královského letectva Františka Bindera. Mezi nominované v Senátu patří virolog Dimitrij Slonim, sochař Zdeněk Kolářský a generálové Josef Souček a Ondřej Mězl. (Deník.cz, 3. 4.) ■ Francouzský filozof Bernard-Henri Lévy varuje před „germanofobií“, která se př šíří celou Evropou. Tvrdí, že v konečném důsledku je nenávisť vůči Němcům a při-

rovnávání kancléřky Merkelové k Hitlerovi stejně zhoubné jako samotný fašismus. Šířitelé germanofobie podle něho také pohrdají Merkelovou, protože je žena, a blíží se tak teoretikům hlásajícím méněcennost Židů i žen ve 20. a 30. letech minulého století. „Někteří z nás snad už ale pochopili, že vedle rozmáhajícího se radikálního antiamerikanismu je neodmyslitelnou součástí fašismu také germanofobie,“ tvrdí Lévy. (Parlamentní listy.cz, 3. 4.) ■ Asi málokdo z návštěvníků Židovského muzea v Praze tuší, že z jeho badatelný byl v lednu 2007 odcizen vzácný rukopis.

Jedná se o takzvaný pinkas o českých Židech v Kyjově psaný v letech 1654–1854. Obsahuje úřední záznamy, které jsou pro historiky důležitým pramenem pro studium dějin a demografického vývoje kyjovské židovské obce. Pracovníci pražského muzea odcizenou komunitní knihu objevili začátkem roku v nabídce jedné izraelské aukční síně. „Vzápětí jsme informovali českou policii, ta se obrátila na izraelskou policii a vlastně tímto způsobem byla komunitní kniha zachycena. V souvislosti s případem izraelská policie zatkla několik lidí.“ (Zprávy.rozhlas.cz, 3. 4.) ■ Svitavy – Hákový kříž, drsný vzkaz hlásající, že Schindler byl vrah, a k tomu vulgární anglická slova. Takový obrázek před sebou měli šokovaní lidé procházející kolem pomníku Oskara Schindlera, zachránce stovek Židů a také byznysmena, o kterém se vedou kontroverzní debaty. Místo zajistili strážníci a případem už se intenzivně zabývají také policisté. Nacistické obrázky i hesla se na něm podle všeho objevily už v neděli. Svitavská radnice nařídila neprodleně jejich odstranění. Ve středu definitivně zmizely. Případ bude intenzivně řešit i město. Aktivita sprejerů totiž narůstá a z lokality u rybníku Rosnička se přesouvá do centra. (Blanenský deník, 10. 4.) ■ Britské starožitnictví Parade Antiques prodává uniformu nacistického maršála Hermanna Göringa. Její předpokládaná cena je 85 tisíc liber, tedy přes tři miliony

korun. Informoval o tom server Russia Today. Kompletní uniformu zakoupil majitel antikvariátu John Cabello v aukci ve švýcarském muzeu. Šedomodrý komplet, který Göring nosil, je původní, pouze čepice je replika. Uniformu vytvořil vídeňský krejčí Tiller, který šil všechny válečné uniformy pro nacisty. Proti prodeji uniformy se postavili židovští představitelé, kteří by ji nejradyji okamžitě spálili. S tím souhlasí i místopředseda Rady zástupců britských Židů Jonathan Arkush, který dokonce prohlásil, že se mu prodávání Göringovy uniformy jeví jako odpuzující. Arkush BBC řekl, že cokoli, co tíhne k oslavě režimu, při němž se tolik vraždilo, je proti dnešní civilizované společnosti. (Echo24.cz, 12. 4.) ■ Lidé z celého světa jezdili dlouhá léta do Tachova k hrobu místního rabína Nachuma Sofera. Podle legend totiž modlitby vyřčené u jeho náhrobku bývají vyslyšeny. Od úmrtí muže, který bývá nazýván zázračným rabínem, letos uplyne 200 let. „Už za jeho života mu lidé připisovali podivuhodnou moc. Ale slavným se stal až po své smrti. Až do začátku druhé světové války k jeho hrobu mířilo mnoho poutníků,“ říká Václav Chvátal z tachovského Muzea Českého lesa. Rok 1938 a nástup nacismu tradici přetal. A k jejímu obnovení nedošlo ani po skončení války. Naopak, náhrobek rabína Nachuma zmizel. Vloni byl vytvořen a osazen náhrobek nový. A od té doby sem znovu chodí prosebníci. (MFD, 15. 4.) ■ Šéf Federálního úřadu pro vyšetřování (FBI) James Comey vystoupil ve washingtonském Muzeu holokaustu s projevem, který následně otiskl list The Washington Post. Polsko pobouřilo, že z textu vyplývá, že Poláci během druhé světové války napomáhali nacistickému Německu při vraždění evropských Židů. Varšava proto předá americkému velvyslanci v Polsku protestní notu a výzvu k omluvě, uvedl na Twitteru mluvčí ministerstva

zahraničí Marcin Wojciechowski. „Jakékoli naznačování, že Polsko nebo jakákoli jiná země kromě nacistického Německa byly odpovědné za holokaust, je chybou, je to škodlivé a urážlivé,“ řekl podle agentury PAP velvyslanec USA v Polsku Stephen Mull, který se dnes účastnil připomínkových akcí k 72. výročí židovského povstání ve varšavském ghettu. (Deník.cz, 19. 4.)

Twitteru mluvčí ministerstva zahraničí Marcin Wojciechowski. „Jakékoli naznačování, že Polsko nebo jakákoli jiná země kromě nacistického Německa byly odpovědné za holokaust, je chybou, je to škodlivé a urážlivé,“ řekl podle agentury PAP velvyslanec USA v Polsku Stephen Mull, který se dnes účastnil připomínkových akcí k 72. výročí židovského povstání ve varšavském ghettu. (Deník.cz, 19. 4.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Prvním Židem, který byl povýšen do šlechtického stavu a zároveň působil v české části habsburské monarchie, byl **Joachim Popper**, od jehož úmrtí uplyne letos v květnu přesně **220 let**. Joachim (Chaim) Popper (20. 10. 1722 Břežnice–11. 5. 1795 Praha) byl jedním ze čtyř dětí Wolfa Poppera a jeho první manželky Rely. Joachimův otec Wolf (1680 Břežnice–1767 Praha) patřil mezi vážené osobnosti a od roku 1749 byl za své podnikatelské zásluhy a postoje během tzv. slezských válek primátorem veškerého českého zemského Židovstva.

O dětství a mládí Joachima Poppera máme velmi málo informací, jisté však je, že se podílel na obchodech svého otce. Z jeho stínu vystupuje až po roce 1764, kdy se stal se svými společníky nájemcem česko-rakouského tabákového monopolu, ve kterém získal funkci hlavního intendanty. Později se stal jedním z nejvýznamnějších směnárníků

Jana Březinová. Foto archiv.

v Čechách, obchodoval také se sklem, přízí a plátnem. Vedle toho vybudoval ještě továrnu na kostice do korzetů a sukni. Roku 1772 se stejně jako kdysi jeho otec stal primátorem veškerého Židovstva v českých zemích. K této mu pomohly i zásluhy, které získal jako deputovaný krajský úředník na Prácheňsku.

Popperových podnikatelských úspěchů a zásluh o stát si začali všimnout i panovníci. Roku 1780 mu Marie Terezie dovolila usadit se doživotně v Praze a o šest let později mu císař Josef II. dovolil v Praze a v Plzni kupovat domy a bydlet mezi křesťany. Právě u Josefa II. zažádal v lednu 1790 Popper o povýšení do šlechtického stavu, leč císař krátce nato zemřel, a tak si musel Popper počkat na nobilitaci až do dubna téhož roku, kdy mu šlechtický titul a erb udělil nový císař Leopold II.

Hrob Joachima Poppera se nachází na pražském židovském hřbitově pod žižkovskou věží. Jeho jméno nezapadlo do neznáma, mj. díky projektu historika doc. Županiče *Nová šlechta v českých zemích*.

V samotné Břežnici připomíná kdysi významnou rodinu tzv. Popperův palác s vnitřním nádvořím, největší z domů zdejšího zachovalého ghetta.

Před **70 lety**, dne **2. května 1945**, byla v terezínském Malé pevnosti na příkaz K. H. Franka vykonána poslední poprava 51 vězňů.

Dne **4. května** si připomínáme **90. výročí** narození básníka, satirika a kabaretiéra **Jiřího Roberta Picka** (4. 5. 1925 Praha–17. 3. 1983 Praha), terezínského vězně, bratra režisérky Zuzany Justmanové, žijící od roku 1948 v USA. Na počátku 50. let začal psát texty pro estrádu a divadelní pořady. Zájem o literaturu jej roku 1954 přivedl k práci v redakci *Literárních novin*, poté byl ve svobodném povolání. Na sklonku 50. let se s Jiřím Suchým a Ivanem Vyskočilem podílel na text-appealech v Redutě, po jejich odchodu zde 1959 založil divadlo Paravan, jehož byl hlavním autorem a uměleckým vedoucím. V letech 1968–1969 vedl kabaret Au (= Autorský kabaret). Od počátku 70. let do roku 1980 nesměl

pod svým jménem publikovat. Tragikomickou polohu černého humoru uplatnil v novele s tématem koncentračního tábora *Spolek pro ochranu zvířat* (1969, 2009). Po pádu komunismu vyšly dále výběry z jeho textů *Kabaret s nahou slečnou* (1992) či *Pickanerie. Koláž ze života a díla J. R. Picka* (1995).

Dne **13. května 1995**, před **20 lety**, byl v Letech u Písku na vězeňském hřbitově romského tábora za přítomnosti prezidenta Václava Havla odhalen **památník romským obětem** tábora, doposud jediná důstojná připomínka zdejšího tragického osudu Romů během války.

Před **15 lety**, dne **29. května**, zemřela v Brně jedna z nejpozoruhodnějších českých hereček 70.–90. let, proslulá civilním moderním herectvím, výraznými očima a labutí šjíjí, **Jana Březinová** (nar. 18. 3. 1940 v Praze). Málo se vědělo, že J. B. ztratila jako roční dítě matku, která zahynula v Osvětimi, a že trpěla celý život depresemi (v *Rch* o jejím životě psal rabín Karol Sidon, 7/2000). **(ra, am)**

CÍSAŘ ATLANTIDY A VELKÁ VÁLKA

(dokončení ze str. 19)

k železničnímu přejezdu, kde má být houfnice přeložena na silnici. Ve světle světlometů pracovaly postavy, postávali rolníci, Rusové (*váleční zajatci*) a žasnoucí železničáři okolo pyšného generátoru, který vše zahalil do benzinových oblaků.“

Popsané zážitky a další vzpomínky pak Ullmann učinil jedním ze stavebních kamenů opery *Císař Atlantidy*, jejíž hudbu i libreto vytvořil v ghettu Terezín roku 1943 jako dílo, v němž vyzývá k odporu k despoticke vládě a zabíjení. Okolnosti, za nichž operu psal, hovoří samy za sebe, nicméně jednotlivé postavy a motivy čerpá z konkrétních událostí, které za první světové války prožil nebo je prožili jeho spoluvězni: hlavní postava Smrti v uniformě válečného vysloužilce, která se stává vojenským odpíračem, díky čemuž vojáci přestanou umírat; hudební motiv trubky, inspirované vojenským signálem k útoku; postava Tlampače, který se sám charakterizuje jako někdo, „kdo není vidět, ale slyšet“ (tedy pozorovatel – zpravodaj), Bubeník (právě ti lidem oznamovali vyhlášení Velké války) či postava dívky Bublikopf podle žen, které zásobovaly bojové linie; vojenská situační hlášení, která Tlampač předává Císaři, obsahují ozvěny hlášení před bitvou v údolí Soči (včetně údajů o „fosforu“, bojovém plynu).

Další terezínskou skladbou s prvoválečnou reminiscencí je známý melodram *Píseň o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilka* podle básně R. M. Rilka. Když byl Ullmann převelen do Barcoly u Terstu, pozoroval ze své kóty v blízkosti města Duino zdejší zámeček, v němž pár let předtím básník žil a pracoval. A Ullmann si Rilkeho báseň nechal poslat a přímo na své pozorovatelně ji četl. **(am)**

Pohled na zámek v Duinu. Foto H. Gantschacher.

Alberto Tronchin SPRAVEDLIVÝ RISKUJE

Karel Weirich, český novinář a zachránce Židů v Itálii

■ Život Karla Weiricha (1906–1981) zůstal donedávna neznámý jak české, tak italské veřejnosti. Karel Weirich pracoval jako novinář, stenograf a účetní, od roku 1935 působil jako vatikánský korespondent ČTK. Během druhé světové války se mu z Říma podařilo jedinečným způsobem organizovat pomoc pro pronásledované Židy pocházející z Československa. Ohniskem jeho aktivit byl koncentrační tábor Ferramonti di Tarsia v Kalábrii, kde bylo zadržováno několik set československých Židů, pasažérů ztroskotané lodi Pentcho, jež mířila do Palestiny. Sám Karel Weirich kvůli tomu skončil v koncentračním táboře, ale před smrtí ho zachránilo osvobození tábora Američany a konec války. Kniha Alberta Tronchina popisuje, jak konkrétně Weirich své aktivity ve prospěch Židů rozvíjel, a dává do kontextu lokální události s dějinami holokaustu a protifašistického odboje. V knížce najdeme i cenné archivní materiály (fotografie, tajné zprávy o situaci v Protektorátu Čechy a Morava, seznamy zachráněných aj.) a podrobnosti o tom, jakými kanály pomoc proudila a kdo se na ní podílel.

Vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří roku 2015. Z italštiny přeložila Helena Tůmová; 144 stran, 199 Kč.

Chaim Cigan PIANO LIVE

■ *Piano live*, druhý díl tetralogie *Kde lišky dávají dobrou noc*, napsal pod pseudonymem Chaim Cigan známý prozaik a dramatik, vrchní zemský rabín Karol Sidon. V pokračování prvního dílu se příběh ještě více odpoutává od reality, byť s mimořádným smyslem pro reálné detaily, a pomocí převratného vynálezu cestování v čase volně putujeme staletími a kulturami, objevujeme jejich kouzla i slabiny, abychom nakonec zjistili, že určující v každé době i v každém ze světů jsou lidské vlastnosti a vztahy, které základně utvářejí náš život. Existence paralelních světů, do nichž je možno vstoupit, ba je i pozměnit oproti nám známé historii, vytváří složitý spletenec reálného, možného, pravděpodobného i zcela fantastního. I tentokrát se setkáváme s nesmírně uvěřitelnými a neheroickými židovskými hrdiny, s pestrou škálou základních filosofických otázek, s mnoha „co by bylo, kdyby ...“, na něž se autor snaží odpovědět prostřednictvím historie paralelních světů. Jak už k psaní Karola Sidona patří, nemůže v knize chybět svěrázný humor, hluboká znalost starozákonn-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Charles de Gaulle, Alžír 1958. Foto Erich Lessing.

ního světa, překvapivě promyšlení jiných cest, široké znalosti z mnoha oborů a nepřeborné bohatství českého jazyka.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2015; 504 stran, 399 Kč.

PRŮŘEZ DÍLEM FOTOGRAFA ERICHA LESSINGA

■ Rakouské kulturní fórum v Praze představí ve své galerii průřez pracemi **Ericha Lessinga**, rakouského nestora fotografie a bývalého fotoreportéra agentury Magnum Photos, který oslaví letos v červenci 92. narozeniny.

Erich Lessing pocházel z Vídně, v roce 1939 emigroval do Palestiny, v roce 1946 se vrátil do Vídně a začal pracovat jako fotoreportér u americké zpravodajské agentury Associated Press, reportáže, kromě jiných pro *Quick*, *Life*, *Paris Match*, *Epoca*; od roku 1951 byl členem agentury Magnum Photos. V roce 1956 zdokumentoval maďarské povstání; následovaly další velké dokumentace. Od 60. let pořizoval snímky pro kulturní a historické obrazové publikace k *Odysseji*, *Bibli*, k dějinám Rakouska a Francie. Lessing založil rozsáhlý obrazový archiv a v roce 2012 v centru Vídně vlastní fotogalerii Lessingimages.com.

Lessing publikoval více než 60 svých knih vztahujících se k umění. Nedávno vydal obrazovou publikaci nazvanou *Jinde – ze světa mimo obvyklé a známé* a knihu fotografií *Od osvobození ke svobodě – Rakousko po roce 1945*.

K výstavě, jež je přístupná v prostorách RKF (Jungmannovo náměstí 18, Praha 1), se ještě vrátíme. Potrvá do 31. července, je otevřena po–pá 10–17 hodin kromě rakouských a českých svátků. Vstup volný.

ŽIVOT A DÍLO ARCHITEKTA ALFREDA NEUMANNA V OSTRAVĚ

■ V ostravském Domě umění (Jurečkova 9) se českým zájemcům poprvé představuje dílo významného architekta **Alfreda Neu-**

manna (1900 Vídeň–1968 Québec) výstavou s názvem *Architektura zmocňující se prostorem*. A. Neumann se narodil ve Vídni, v dětství se spolu s rodinou přestěhoval do Brna, kde jeho otec provozoval stolařskou dílnu. Po studiu na německé státní průmyslové škole a brněnské technice byl roku 1922 přijat na vídeňskou Akademii, po jejím absolvování se věnoval návrhům nábytku a následně i staveb, a to v Paříži, Alžírsku (1928–1929) a krátce též v Jihoafrické republice. Během druhé světové války byl deportován do Terezína. Podařilo se mu přežít a vrátil se do Brna. Po únoru 1948 emigroval do Izraele, kde žil a působil až do roku 1965, pak odešel do Kanady. (V Brně ho připomíná nájemní dům ve Viniční ulici 197, který navrhl roku 1934.)

V Izraeli Neumannova originální architektura stála stranou kánonu tzv. mezinárodního stylu tehdejší doby: vyhnul se funkcionalistickému a ortogonálnímu výrazu a rozhodl se pro geometrii mnohostěnnů, u níž se tradiční architektonické zásady prolínají s novými výrazovými způsoby. Díky jedinečným ukázkám jeho nejproslulejších staveb (radnice v Bat Jam, urbanistický návrh města Bejt Šemeš, Danzigerova budova v Haifě, bytový dům Samuela Dubinera v Ramat Gan ad.) ilustruje výstava Neumannovu expresivní architekturu a metodologii designu a představuje dosud nezveřejněné fotografie, architektonické výkresy a modely ve velkém i menším měřítku, které byly zhotoveny zvláště pro tuto příležitost. Expozici doplňuje architektova osobní korespondence, fotografie, malby a skici.

Výstava a k ní vydaná publikace jsou v Ostravě uváděny ve světové premiéře, poté poputují na další místa ČR a v zahraničí (Brno, Berlín, Vratislav, Výmar, Paříž, Tel Aviv, Montreal a New York). Připomínka slavného architekta je výsledkem spolupráce Kabinetu architektury, Galerie výtvarného umění v Ostravě, Massachusettského technologického institutu (MIT) z Bostonu, projektového studia Zvi Hecker Architects z Berlína, Muzea architektury ve Vratislavi a podpory dalších institucí, soukromých subjektů i jednotlivců. Výstava je přístupná do 7. června, út–ne, 10–18 hodin.

SHAI MAESTRO TRIO

■ Dne **20. 5.** od 21 hodin se v sále Jazz Time (Krakovská 19, Praha 1) koná koncert oblíbeného izraelského jazzového seskupení **Shai Maestro Trio**. Tentokrát představí své třetí CD nazvané *Untold Stories*. Více informací naleznete na www.jmw.cz.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maseilova 18, Praha 1, společenský sál)

Káva o čtvrté

■ Ve čtvrtek 14. května bude při Kávě o čtvrté Jan Neubauer komentovat základní pojmy a témata islámu. Bude hovořit například o islámském schizmatu mezi šíity a sunnity, islámské věrouce, dělení na sekty, o Islámském státu, o džihádu či o tom, zda existuje „umírněný“ islám. Součástí přednášky je projekce. Program nazvaný *Islám od A do Z* začíná v 15.30 (kavárna je otevřena od 14.30).

CYKLUS**VARHANNÍCH KONCERTŮ
V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE**

■ Židovská obec v Praze letos pokračuje již třetím ročníkem s pořádáním varhanního koncertního cyklu v Jeruzalémské synagoze. Letos zahajujeme ve středu 27. května v 18.00 koncertem mladého, ale již renomovaného varhaníka Přemysla Kšici. Zaní skladby B. A. Wiedermanna, R. Schumann, F. Mendelssohna-Bartholdyho, J. L. Zvonaře, P. Kšici, Ch.-M. Widora. Na dalších koncertech posluchači uslyší přední varhanní virtuózy Josefa Rafaju, Jitku Chaloupkovou, Václava Uhlře, Vladimíra Roubala a Václava Petera. Koncerty se konají vždy jednou do měsíce, a to ve středu od 18.00 v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémska 7, Praha 1). Termíny: 24. 6., 29. 7., 12. 8., 9. 9. a 7. 10. Vstupné je dobrovolné.

Cyklus koncertů se koná za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky. Přejeme příjemný zážitek.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽM V PRAZE**

(Maiseilova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, konají se pořady od 18 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.
■ 4. 5.: *Mazal tov!* Vernisáž stejnojmenné výstavy fotografií Jindřicha Buxbauma zachycujících dvě ortodoxní židovské svatby v současném Kyjevě. Vstup volný. Výstava je přístupna do 25. 6.
■ 6. 5.: *Hungerökonomien. Zum Umgang mit der Mangelversorgung während des II. Weltkriegs.* Okolnosti kategorizace židovského obyvatelstva jako tzv. „neužitečných jedlíků“ (*unnütze Esser*) jsou všeobecně známé. Málo pozornosti však bylo dosud věnováno otázce, jak lidé napříč okupovanou Evropou reagovali na nedostatek zboží, především jídla. Na tyto aspekty se zaměří přednáška Tatjany Tönsmeyer z Bergische Universität Wuppertal pořádaná v rámci semináře k moderním židovským dějinám, jehož garantem je ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR.

**KULTURNÍ
POŘADY**

Gisi Fleischmannová. Foto z izraelského filmu *Gisi* režisérky Nataši Dudinské.

Tatjana Tönsmeyer též představí mezinárodní projekt, který dokumentuje zkušenost okupace z let 1939–1945 v jednotlivých evropských zemích. Přednáška proběhne v němčině. Vstup volný

■ 12. 5.: *Naše 20. století.* Předposlední pořad ze stejnojmenného cyklu ŽMP, v jehož průběhu dvojice pamětníků holocaustu vzpomíná na léta předválečná, válečná i poválečná. Pozvání ke květnovému setkání přijaly Lisa Miková (*1922) a Anna Lorencová (*1927). Moderuje Petr Sokol. Vstup volný.

■ 18. 5.: *Z Gulagu do OSN.* Neobyčejný osud Františka Poláka, židovského rodáka z Hostomic u Příbrami, který v 50. letech informoval svobodný svět na různých fórech, mj. v OSN, o poměrech v stalinistickém SSSR a byl jedním z prvních svědků, kteří dlouho před Solženicynem vypovídali o „souostroví Gulag“, představí Petr Brod a editor Polákových autobiografických textů Adam Hradilek, historik z Ústavu pro studium totalitních režimů.

■ 19. 5.: *Prameny k dějinám Židů v českých archívech – nejen pro genealogy.* Význam a fungování mimopražských archívů představí na příkladu Státního okresního archivu v Tachově jeho ředitel Jan Edl.

■ 21. 5.: *Tomáš Baťa z Kfar Ata.* Přednáška Daniela Zisse z volného cyklu věnovaného izraelské architektuře zaměřená na málo známou náhodskou rodinu Mollerových. Tato průmyslnická rodina založila v předválečné Palestině legendární firmu „ATA“ a postavila zde největší textilní továrnu na Blízkém východě, v níž aplikovala baťovský systém výroby a prodeje.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 10. 5. ve 14.00: *Lviček Arje poznává synagogu.* Prohlídka: Jeruzalémská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Květnovými programy bychom chtěli vzpomenout 70. výročí ukončení druhé světové války.

■ 5. 5. v 17.00: *Děti holocaustu* – vernisáž výstavy černobílých fotografií Petra Daniela. Vstup volný. Výstava je přístupna celý květen.

■ 14. 5. v 18.00: *Povstání ve varšavském ghettu v roce 1943.* Přednáška Zuzany Horváthové, pracovnice Archivu bezpečnostních složek, bude rozšířena o témata, jež s povstáním souvisejí – o německou filmovou propagandu a současný postoj mládeže k historickým událostem a tradicím. Vstupné 30 Kč.

■ Neděle 17. 5. v 10.30: *Aleř, bet...* Objevování hebrejských písmen zábavnou formou je cílem nedělní dílny s řadou her. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 19. 5. v 18.00: *Gisi* – izraelský film. Gisi Fleischmannová se v Bratislavě postavila do čela skupiny, která usilovala o zastavení transportů do Osvětimi. Zůstala by zcela zapomenuta nebýt desítek dopisů, které rozeslala do celého světa ve snaze získat dva miliony dolarů – přesně tolik požadovali nacisté jako výkupné za slib záchranu části evropských Židů. Film režisérky Nataši Dudinské, která jej laskavě zapůjčila k promítnutí v naší pobočce. Vstupné 30 Kč.

■ 20. 5. od 17.00: *Paměť v ulicích – komentovaná vycházka.* Jaké jsou příběhy předválečných židovských obyvatel zapsané v ulicích města Brna a jak se proměňovala oblast kolem dnešních ulic Mášovy, Antonínské, Mezířky, Smetanovy, Cihlářské a Botanické, se dozvíte při komentované procházce, kterou povede Michal Doležel. Sraz v 17 hodin u makety města Brna na Moravském náměstí. Poplatek za vycházku 30 Kč.

■ 26. 5. v 18.00: *Poválečná obnova Židovské náboženské obce v Brně.* Přednáška Aleny Mikovcové se bude zabývat lety 1945–1952, kdy brněnská židovská obec usilovala navázat na své předválečné aktivity. Přednáška bude obohacena prezentací dobových dokumentů. Vstupné 30 Kč.

■ 28. 5. v 18.00: *Vzpomínka na hrdinství Čechoslováků židovského původu bojujících na frontách 2. světové války.* Přednáška Lenky Denkocové, autorky rigorózní práce na toto téma. Vstupné 30 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Školní oslava svátku Pesach:** Na počátku dubna se ve škole již tradičně konal cvičný pesachový seder. Pro studenty gymnázia ho připravil pan rabín E. K. Sidon, žáky základní školy pesachovým příběhem provedla H. E. Divecká.

■ **Učí se učitelé:** V březnu se osm učitelů LŠ zúčastnilo semináře *Mechanchim*, který pořádal Nadační fond obětem holocaustu pro české učitele a lektory pracující v židovském vzdělávání. Na semináři přednášeli výkonný ředitel Lauderovy nadace rabi Josh Spinner a ředitelka Lauder Beit Zion Schule v Berlíně Judith Zinner.

■ **Centropa:** V polovině března se dva pedagogové LŠ zúčastnili semináře pořádaného organizací Centropa. Tentokrát se seminář uskutečnil v Berlíně a byl určen pouze pro učitele z židovských škol, popřípadě dalších židovských institucí. Účastnili se ho pedagogové z celé Evropy, LŠ zastupovala K. Weberová, učitelka hebrejštiny a židovských studií, a J. Ratajčík, který učí češtinu a společenské vědy.

■ **Přijímací zkoušky:** Zájem o školu i školku rok od roku roste. V době uzávěrky tohoto čísla probíhají rozdílové zkoušky do budoucí kvinty a do primy osmiletého gymnázia. Mateřská škola a první třída jsou již naplněny. Na konci dubna proběhl řádný termín zkoušek do primy, kam se hlásilo téměř 50 dětí. Pokud zájemci o studium chtějí, mohou se kdykoli přijít podívat přímo do výuky.

■ **Macha a Šebestová s hebrejskými titulky:** K animovaným příběhům Macha a Šebestové vytvořily studentky z kvarty pod vedením učitele hebrejštiny Peera M. Friedmana hebrejské titulky; ukázkou viz [youtube.com/watch?v=6Fb5wLL0kk8](https://www.youtube.com/watch?v=6Fb5wLL0kk8).

■ **Studenti Lauderovy e-školy v Praze:** Ve dnech 27. 2. až 1. 3. se uskutečnil druhý šabatón e-školy. Účastníci přijeli z různých koutů Čech, Moravy i Slovenska, sešlo se téměř osmdesát dětí, rodičů a jejich učitelů.

2. KONKURZ PRO DĚTI DO PĚVECKÉHO SBORU

■ Židovská liberální unie (ŽLU) rozšiřuje svůj pěvecký sbor Rimon o další děti od 10 do 15 let. V souboru je dosud osm dospělých a dvě děti. Rimon vystupuje již po tři roky s židovskými písněmi na oslavách svátku ŽLU. Program oslav svátků je podpořen z grantu NFOH. Konkurz se koná ve středu **13. května** od 17.30–19.00. Víťany jsou děti motivované, hudebně nadané a schopné pracovat s fonetickým přepisem hebrejských textů, eventuálně s hebrejským textem. Adresa a bližší informace: ana-wa@seznam.cz, viz též: www.zlu.cz.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2015

■ Dne **17. května** od 10 hodin se na Národním hřbitově v Terezíně koná tradiční terezínská tryzna. Pořádá ji Ústřední výbor Svazu bojovníků za svobodu a Památník Terezín pod záštitou ministra kultury ČR a spoluorganizáteli Ústeckého kraje, Města Terezína, Federace židovských obcí v ČR a Terezínské iniciativy. V rámci programu budou položeny věnce na Národním hřbitově, zazní křesťanská a židovská modlitba, projev prezidenta ČR a děčínský pěvecký sbor zazpívá úryvky z Verdiho *Requiem*.

■ Od 14.30 se v objektu bývalé jízdárny koná komponovaný program k uctění památky skladatelů internovaných v terezínském ghettu *Hodiny svobody: terezínský skladatel* od Murryho Sidlina.

SYNAGOGA TURNOV

■ Synagoga Turnov otevírá své historické dveře návštěvníkům v pátek 1. května.

■ **12. května** v 19.00 se ve spolupráci s Městskou knihovnou Antonína Marka koná v Domě Na Sboře přednáška T. Dubinové, Ph.D., *Židé, křesťané, muslimové: Co se děje v dnešním světě?*

■ **17. května** v 17.00 se v synagoze koná koncert skupiny Trombenik *Klezmer – hudba východoevropských Židů*. Vstupné 100 Kč.

■ **22. května** v 17.00 se koná akce k výstavě *V aleji sedmi stromů* malířky Evy Hrejsemnou. Zahrají písničkářka Krystyna Skallická z Prahy a skupina Žen z Brna. Průvodní slovo přednese básník Miroslav Marusjak z Olomouce. Výstava potrvá od **1. května do 30. června** na ženské galerii Synagogy Turnov. Jste srdečně zváni!

NOVÁ SEZONA PRO REVITALIZOVANÉ SYNAGOGY A RABÍNSKÉ DOMEY

■ Nová sezona začíná i pro objekty, které byly opraveny v rámci projektu Revitalizace židovských památek v ČR. Synagogy a rabínské domy se stávají expozicemi v Brandýse nad Labem, Břežnici, Úštěku, Jičíně, Plzni, Krmově, Nové Cerekvi, Polné, Boskovicích, Mikulově se těší na návštěvníky. Bližší informace o památkách a jejich provozu získáte na webových stránkách www.10hvezd.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 6. 5. od 14.30: Vernisáž výstavy obrazů Rózy Rubínové a květinových aranžmá Jany Stegurové.

■ 19. 5. v 10.30: Klavírní matiné – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Ivan Klánský.

■ 27. 5. ve 14.00: Květiny Bible – o biblických rostlinách s Ing. M. Kuklíkem.

■ Výstavy: Fotografie Petra Balajky.

MACHOL ČECHIA 2015

■ Využijte jedinečné příležitosti intenzivní výuky izraelských lidových tanců a neopakovatelné atmosféry. Mezinárodní seminář izraelských lidových tanců s profesionálními učiteli z Izraele se koná od **22. do 26. 7. 2015** v Nymburku, v případě zájmu proběhne **21. 7.** také jednodenní přípravný kurz pro začátečníky v Praze. Bližší informace na www.besamim.cz, besamim@volny.cz, tel. č.: 603 852 917.

JUDAFEST 2015

■ V neděli **21. června** od 13. do 20. hodin proběhne na pražském náměstí Míru čtvrtý ročník „veletrhu“ českých židovských organizací – JudaFestu. Po velkém úspěchu v loňském roce bude tato nevydělečná akce opět určena nejširší veřejnosti. Pro židovskou komunitu je to jedinečná příležitost, jak se prezentovat jako živá součást české společnosti a nikoli jako marginální skupinka vnímaná obvyklým pryzmatem více či méně tragické minulosti.

Organizátorem JudaFestu je tradičně Česká unie židovské mládeže, finančním příspěvkem akci znovu podpořil Nadační fond obětem holocaustu. Nejpodstatnější je však hojná účast českých židovských institucí a spolků, jichž se podobně jako loni představí asi dvě desítky. Prezentace jednotlivých organizací v oddělených stáncích doplní hudební, taneční a divadelní vystoupení, k dispozici bude i košer občerstvení za lidové ceny. Přijďte a přejte nám co nejlepší počasí! *Daniel Putík*

ČESTNÉ OBČANSTVÍ SUCHDOLA ARTURU RADVANSKÉMU

■ Zastupitelstvo Městské části Praha-Suchdol udělilo čestné občanství in memoriam pěti bývalým spoluobčanům, kteří se významným způsobem podíleli na životě městské části, v republice nebo v zahraničí, mezi nimi též inženýru Arturu Radvanskému, bývalému osvětimskému vězni, jenž se po roce 1989 aktivně věnoval besedám jak v českých, tak v německých školách. Jeho památku připomíná od dubna strom v Suchdolském sadu za kaplí svatého Václava v Praze-Suchdole v ulici Ke Kozím hřbetům.

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** blahoželáme našim členom: pán Peter Eckstein – 65 rokov; pani Erika Fedorová – 91 rokov; pani Míriam Hromá – 80 rokov; pán Tomáš Janovic – 78 rokov; pani MUDr. Viera Kirilčuková – 83 rokov; pani Viera Klugeová – 65 rokov; pani Anna Knežová–Schönbrunnová – 92 rokov; pán Ing. Pavel Kučera – 77 rokov; pán Vladimír Lapides – 55 rokov; pani Augusta Lippová – 81 rokov; pani Valéria Lórintzy – 70 rokov; pán Ing. Richard Pagáč – 84 rokov; pán Ladislav Polák – 60 rokov; pán Tomáš Seidmann – 88 rokov; pán Ervín Schönhauser – 75 rokov; pán Peter Sulík – 70 rokov; pani MUDr. Maja Šteruská – 82 rokov; pán Prof. MUDr. Pavel Traubner – 74 rokov, a pani Mária Žáková – 79 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

V apríli opustili naše rady pán Kornel Földvári a pani Ružena Bittermannová.

Zichronam livracha!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **máj** slávia sviatok svojich narodenín: pani Viera Mláková, nar. 15.5. – 71 rokov; pán Eduard Longauer, nar. 26.5. – 66 rokov, a pani Iveta Radová, nar. 13.5. – 51 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **květnu** oslavujú: pani Ilsa Brodavková, nar. 20.5. – 85 let; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 49 let; pani Eva Meisterová, nar. 18.5. – 88 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 64 let; pan Jiří Schneer, nar. 5.5. – 66 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 65 let; pani Šárka Steiner, nar. 13.5. – 68 let; pan Michael Wachtl, nar. 7.5. – 66 let, a pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 69 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **květnu** oslavujú: pan Daniel Dvořák, nar. 25.5. – 42 let; pani Silva Novotná, nar. 19.5. – 91 let; pani Ing. Alexandra Postovit, nar. 30.5. – 44 let; pani Tereza Rajska, nar. 15.5. – 29 let, a pani Lea Rochlitz, nar. 1.5. – 48 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **květnu** oslaví své narozeniny: pan Jan Tichý, nar. 8.5. – 66 let, a pan Petr Rubín, nar. 11.5. – 43 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **dubnu** oslavili narozeniny: pan Robert Velimský, nar. 12.4. – 89 let, a pan Ing. Pavel Jelínek, nar. 27.4. – 80 let.

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

V **květnu** oslaví narozeniny paní Raja Majerová, nar. 14.5. – 62 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S hlubokým zármutkem oznamujeme, že 25. března zemřela ve věku 90 let naše dlouholetá členka paní Eliška Humburgenová. *Zichrona livracha!*

ŽO OLOMOUC

V **květnu** oslaví životní jubilea: paní Diana Deutschová, nar. 23.5. – 73 let; pan Vasil Sadocha, nar. 26.5. – 43 let; slečna Eva Votrubová, nar. 1.5. – 29 let, a pan Tomáš Majer, nar. 13.5. – 38 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **květnu** blahopřejeme: pan Ing. Erik Markovič, nar. 11.5. – 31 let; pan Filip Hess, nar. 12.5. – 44 let; pani Irena Urbančíková, nar. 13.5. – 64 let; pani Alena Serbusová, nar. 15.5. – 69 let; pani Eva Špoková, nar. 20.5. – 74 let, a pani Mílada Hlubíková, nar. 24.5. – 71 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **květnu** slaví: pan Ing. Jiří Lövy, nar. 5.5. – 69 let; předsedkyně Židovské obce Plzeň paní Eva Štixová, nar. 13.5. – 74 let; pani Eleonora Kočandrová, nar. 14.5. – 85 let; pani Mgr. Věra Tydlitátová, ThD., nar. 17.5. – 56 let, a pani Alena Růžičková, nar. 18.5. – 67 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **květnu** oslavují narozeniny: pani Marianna Becková, nar. 17.5. – 95 let; pani Elena Borková; nar. 23.5. – 94 let; pan Oskar Dub, nar. 9.5. – 91 let; pani Jana Renée Friesová, nar. 26.5. – 88 let; pani Eleanora Holešovská, nar. 11.5. – 92 let; pan Miroslav Horáček, nar. 20.5. – 93 let; pan Josef Hruška, nar. 27.5. – 86 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 91 let; pani Hana Klusá-

ková, nar. 10.5. – 89 let; pan Felix Kolmer, nar. 3.5. – 93 let; pan Arnošt Lederer, nar. 14.5. – 91 let; pani Alenka Lehká, nar. 21.5. – 84 let; pani Dagmar Lieblová, nar. 19.5. – 86 let; pani Noemi Makovcová, nar. 5.5. – 86 let; pani Helena Maršíková, nar. 10.5. – 89 let; pani Lilla Neuwirthová, nar. 12.5. – 91 let; pan Oto Novotný, nar. 31.5. – 87 let; pan Hanuš Orlický, nar. 10.5. – 89 let; pani Lydia Pásková, nar. 10.5. – 94 let; pani Hortenzia Pavlíková, nar. 10.5. – 81 let; pan Igor Petrák, nar. 29.5. – 86 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 86 let; pani Liana Sagivová, nar. 2.5. – 82 let; pani Věruška Solarová, nar. 29.5. – 88 let; pani Marta Strudlová, nar. 6.5. – 101 let; pani Eva Vinařová, nar. 20.5. – 83 let; pani Věra Vrbová, nar. 15.5. – 92 let; pani Jana Wolfová, nar. 10.5. – 89 let, a pani Markéta Zádorová, nar. 7.5. – 92 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Se zármutkem oznamujeme, že dne 25. 3. zemřel ve věku 94 let pan Pavel Stránský, přeživší šoa, který poslední léta života věnoval intenzivní přednáškové činnosti pro mladé lidi u nás i v Německu. Se zesnulým jsme se rozloučili 30. 3. v obřadní síni NŽH v Praze.

Se zármutkem oznamujeme, že 29. března zemřela ve věku nedožitých 91 let naše maminka Eva Blažková. Její pohřeb se uskutečnil 1. dubna v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze a obřad provedli rabíni K. Efraim Sidon a David Peter. Účastníkům posledního rozloučení děkujeme a ty, kteří Evu Blažkovou znali, prosíme o tichou vzpomínku.

Daniela a Josef Viktorjenkovi

Dne 14. 4. zemřela paní Alžběta Franková ve věku 97 let.

Zichronam livracha!

ŽNK RIMAŤSKÁ SOBOTA

V mesiaci **máj** slávi narodeniny členka našej komunity pani MVDr. Anna Tömösváryová, nar. 24.5. – 67 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslaví narozeniny: pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 67 let; pani Kateřina Kreisinger, nar. 16.5. – 49 let; pani Bína Herskovičová, nar. 28.5. – 91 let, a pani Marta Krásová, nar. 8.5. – 29 let. Vše nejlepší přeje celá teplecká obec.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **květnu** oslaví narozeniny pan David Nebeský a pan Bedřich Heller. Jmenovaným přejeme hodně zdraví a dobrou pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

IZRAEL: 8 345 000 OBYVATEL

K šedesátému sedmému výročí nezávislého Státu Izrael zveřejnil Centrální statistický úřad data o populaci. Izraelců je od minulého Jom ha-acmaut o 162 tisíc více, z toho 32 tisíc do země přišlo jako noví přistěhovalci v rámci aliji. Z celkového počtu 8 345 000 Izraelců je 6 251 000 Židů (74,9 procenta), 1 730 000 Arabů (20,7 procenta) a 364 000 občanů (4,4 procenta) je započítáno do kolonky „ostatní“. Patří sem nearabští křesťané, drúzové a příslušníci dalších minorit, včetně těch, kteří nemají uvedeno žádné náboženství. V roce 1948 žilo v Izraeli 806 tisíc obyvatel.

„NEOPODSTATNĚNÁ“ OBVINĚNÍ

V březnovém *Rch* jsme informovali o vývoji v případě argentinského prokurátora Alberta Nismána, který byl 16. ledna nalezen mrtvý, několik hodin předtím, než se chystal zveřejnit důkazy o tom, že prezidentka Cristina Fernández de Kirchner kryla účast iránských teroristů na bombovém útoku na židovské centrum v Buenos Aires roku 1994. Po Nismánovi převzal případ prokurátor G. Pollicita. Úspěšný však nebyl: Nismánova původní obvinění odmítl federální soudce a federální odvolací soud a v dubnu je smetl ze stolu federální prokurátor Javier de Luca jako „neopodstatněná“; den předtím prezidentka země na sociálních sítích psala o židovských vůdcích a jejich spojení s mezinárodním spiknutím proti argentinské vládě.

Nismánova matka nicméně požádala Nejvyšší soud, aby se případ dále prošetřoval stejně jako dosud neobjasněné okolnosti smrti jejího syna. Na podporu těchto požadavků se stovky Argentinců pravidelně účastní protestních demonstrací.

ZEMŘEL

WŁADYSŁAW BARTOSZEWSKI

Ve věku 93 let zemřel dne 24. dubna ve Varšavě státník, historik a bojovník Władysław Bartoszewski. Pocházel z polské katolické rodiny, která měla spoustu židovských přátel. Jako mladík se v září 1939 účastnil bojů proti Němcům, roku 1940 byl při pouliční razii zatčen a poslán do Osvětimi, odkud se dostal po několika měsících díky úsilí polského Červeného kříže, o koncentračním táboře poskytl domácímu odboji i exilové vládě vůbec první svědectví. Zapojil se do řad odboje Zemské armády a organizace Żegota, jež pomáhala varšavským Židům (za tuto činnost byl později vyznamenán oceně-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Izrael. Foto Karel Cudlín, 2014.

ním Spravedlivý mezi národy a čestným občanstvím Státu Izrael), bojoval i ve varšavském povstání roku 1944.

Po nacistech pronásledovali Bartoszewského komunisté, v jejich vězení strávil sedm let jako „špión“, po propuštění roku 1955 se věnoval přednáškové činnosti na Katolické univerzitě. V 80. letech se angažoval v hnutí Solidarita a po pádu komunismu se věnoval polsko-německému a polsko-židovskému smíření. Dvakrát zastával post ministra zahraničních věcí (1995 a 2000–2001), byl senátorem za volební kraj Varšava. Napsal řadu knih a článků o polském odboji, varšavském povstání a zločinech nacismu a komunismu – o těchto tématech také hojně a výborně přednášel. Je příznačné, že naposledy veřejně vystoupil 19. dubna, v den výročí vypuknutí povstání ve varšavském ghettu. Promluvil, jak sám řekl, „jako svědek historických událostí“, který „sedmdesát dva let poté, co se staly, hovoří ve jménu těch, kdo zahynuli“.

ZEMŘEL RABÍN ELIO TOAFF

O výraznou osobnost přišli v dubnu také italské Židé: v téměř sto letech zemřel 19. dubna v Římě rabín Elio Toaff, který po druhé světové válce nezanedbatelnou měrou přispěl k oživení zdecimované římské obce, již vedl celé půlstoletí (v letech 1951–2001). Jeho jméno je spjato s událostí z roku 1986, kdy pozval tehdejšího papeže Jana Pavla II. ke společné modlit-

bě v římské Velké synagoze. Byla to vůbec první papežská návštěva v židovském svatostánku a zahájila novou tradici i blízké přátelství mezi oběma muži.

JEDENÁCTÍ NEJŠTASTNĚJŠÍ

Izraelci jsou podle poslední zprávy o světovém štěstí, již od roku 2012 sestavuje iniciativa OSN Sustainable Development Solutions Network (Síť pro řešení udržitelného rozvoje), jedenáctý nejšťastnější národ na světě. Žebříček je sestavován na základě otázek týkajících se životních a sociálních jistot, svobod životní volby a výše hrubého domácího produktu. Pro srovnání: občané ČR se ohodnotili jako 31. nejšťastnější a Američané 15. Jako první se umístili Švýcaři, dále Islandané, Dánové, Norové, Kanaďané a Australané. Rusové se ocitli na 64. místě. Izraelci jsou současně – přes veškeré existenciální hrozby – dalece nespokojenějším národem Blízkého východu: nejbližší jim jsou Spojené arabské emiráty (20.), Omán (22.), Katar (28.), Saúdská Arábie (35.), Palestinci jsou na 108. místě. Pořadí uzavírají země subsaharské Afriky, Afghánistán a válkou sužovaná Sýrie.

VÝSTAVA O ÍRÁNSKÝCH ŽIDECH

Vídeňské židovské muzeum představuje výstavu snímků fotografky Christiny de Grancy, která na počátku 90. let minulého století zaznamenávala život nepočtené iránské židovské komunity ve Vídni. Íránští Židé sem přijížděli po islámské revoluci roku 1979, kdy byli z rodné země vyhnáni, a Vídeň brali jako tranzitní místo před odjezdem do USA nebo Izraele. Někteří se zdrželi déle, a někteří dokonce zůstali. Výstava potrvá do září. (am)

רוש חודש ירחון חדש ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 4. 2015. **Cena 20 Kč (0,90 €)**